

FIGYELŐ.

Greguss Ágost.

— Négyesy László elnöki beszéde a Magyar Irodalomtörténeti Társaság Greguss-émlékülésén. —

A Magyar Irodalomtörténeti Társaság mai ülésén százados megemlékezés történik a magyar szellemtörténet egy nevezetes hősről, *Greguss Ágostról*. Ősztünt és kötelességet érzek magamban, hogy néhány szóval és általánosságban, az érdemleges tanulmányoknak elébe nem vágva, az elnöki székből hozzájáruljak az ünnepi tiszteletnyilvánításhoz.

Greguss Ágost 1849-től, *A szépeészet alapvonalainak* közzétételétől, 1882-ben történt haláláig, mely *Rendszeres széptanának* kialakítása közben érte, az első sorban küzdött és fáradozott irodalmunk gazdagítása és nemesítése, a magyar irodalmi eszméletességnek mind kritikai, mind történeti irányban való fejlesztése, a magyar közműveltség, közízlés, az esztétikai kultúra előmozdítása érdekében. Mint tudós, író, költő, műfordító, kritikus, szerkesztő, publicista, egyetemi tanár, akadémiai tag és a Kisfaludy-Társaság alelnöke. Sokkal szélesebb körű és gazdagabb munkásságot fejtett ki, mint amit a köztudat nyilvántart róla. Cikkei, beszédei, bírálatai, fordításai annak idején hatóerők voltak szellemi mozgalmainkban és beleolvadtak fejlődésünkbe. Kétségtelen, hogy pályája elsősorban az ízlés és a szép kultúrának volt szentelve. Ezzel vált működése történeti jelentőségűvé, ezzel hatott irodalomtörténetírásunkra is. Két rendszeres széptana és tanulmányainak nagyrésze inkább az esztétika hazai elméletének s amellet az esztétikai gondolkodás és ízlés fejlődéseinek történetében foglal el jelentős helyet. De poétikai dolgozatai, *A balladáról* írt könyve, Arany fejtegetései, a Shakespeare pályája tele vannak irodalomelméleti és irodalomtörténeti vonatkozásokkal, szellemes és finom elemzésekkel, művésziileg kidolgozott előadásban. Gondolkodása eluntabb irányú volt, mint pl. a Gyulnié s ítélete a gyakor-

lati kritika terén kevésbé biztos és termékeny, de nagy igazságatlanság, mikor fiatal korának egy-két erős kritikai tévedését hánytorgatják. Pályája a maga egészében föltétlenül nemes irányú, tiszta szándékú és tiszteletreméltó.

Tudott lelkesülni a zsenikért, de bensőséges odaadással az ízlésért rajongott. A szépség normáit követte, az ízlést tartotta szem előtt életében, műveiben, tanításában. Mennyire szerette a szépet! Mennyire bántotta az ízléstelenség! S milyen nevelő hatással volt ránk, tanítványaira, az az áhitatszerű melegség, mellyel a szép eszméjét és jelenségeit kereste, fölismerete és ünnepelte. Szellem, csín, választékosság, finomság áradt szavából, sorából, lényéből családi körére, tanítványaira, az irodalmi életre és a közműveltségre.

A magyar irodalomtörténetírás nemcsak elméleti megállapításokért, hanem érzelmi ösztönző hatásokért is, az eszményiség hűségese és példás képviselőjéért is meleg hálával tartozik neki.

Ezzel a hálás tisztelettel újítva fel a száz évvel ezelőtt született és már több mint negyvenkét évvel elhunyt Mester emlékét, megnyitom az Irodalomtörténeti Társaság felolvasó ülését.

Herczeg Ferenc.

Herczeg Ferenc elmúlt hatvan esztendő, de nem lesz jubileuma. Nem lesz jubileuma a jubileumok, pohárköszöntők, névnapok és nagy temetések országában. Pártok hemizsegnek széles hazában, irodalmi és politikai pártok, hirtelen nőtt, megsokasodott pártok. Már a második esztendő évforduló az életünkben. Bankettek mindenütt, vendéglőkben, klubokban, állomási éttermekben, fenséges magánpaloták csillárai alatt s az ünnepeltség öles babérkoszorúja zöldel fiatalultú nemzetmentők és irodalmi új istenfik homlokzatán, csak éppen Herczeg Ferencnek nem rendeznek jubileumot.

Vajjon miért nem? Mert nagy ember? S a mindennapi kis jubilánsok közt szomorú mementó volna az ő igazi ünnepeltsége? Vagy talán azért, mert az ő évei valóban jubiláns évek s mert csakugyan negyven esztendeje áll már a magyar toll szolgálatában? Jobb hát, ha őt már csak az irodalomtörténet halhatatlan esarnokába bocsátjuk?

Híre járja, hogy voltak, akik akarták ezt a jubileumot, de Herczeg Ferenc húzódozott. Bizonyára érdemteleneségről, csekély-

ségről meg effélékről beszélt, mint a legnagyobbak szokták ilyen alkalmakkor. S mi történt ezekután? A bölos rendezők elfogadták ezt a húzódást. Hiszen Herczeg Ferenc úgyis közkincs, az ő jubileuma úgyis ott ujjong a magyar lelkekben. Hát persze, hogy világos ez. Herczeg Ferenc állítólag még azt is mondta argumentum gyanánt, hogy ő bizony nem megy el a jubileumára, ha megosinálják. Ez már aztán döntő érv lehetett derék honfitársainknak! Herczeg Ferenc nem megy el a saját jubileumára: ergó, akkor nem is kell Herczeg-jubileum. Ez napnál világosabb mindazoknak, akik a következtetések berkeiben járatosak.

Melegsívü honfitársaink, legyetek kissé tapintatlanabbak húzódozó irodalmi és tudományos nagyságainkkal szemben. Ne írjátok rovásukra, hogy nem hízelegnek a hatalomban ülő politikusoknak s a szintoly hatalmas liberális ujságíróknak, vagy hogy nem teremtettek új sportrekordokat, amikor is kivonulna elébük fél-Budapest ünneplő mámorral. Ellenben vegyétek tudomásul, hogy Herczeg Ferenc közkincs s éppen ezért bizonyos tekintetben önmagával sem rendelkezik, kivált akkor nem, mikor országos irodalmi eseményről van szó. Ez a jubileum pedig az. Nem koccintások, tóasztok, jóllakások és egyéb testi-lelki gyönyörűségek szövedéke, hanem erkölesi és szelleml esemény egy megcsonkított hazában, ahol igazi nagyságaink szövétnekét meg kell lobogtatnunk nevezetes évfordulók nehéz határköveinél. Helytelen volt tehát egyáltalában megkérdezeni Herczeg Ferencet. Herczeg Ferencnek ehhez — magyarán mondva — semmi köze. A nemzet, ha van öntudata, Herczeg-jubileumot rendez, melyre Herczeg Ferenc polgári személye éppúgy hivatalos, mint más. Nem jön el Herczeg Ferenc erre a jubileumra? Az az ő dolga. Herczeg Ferenc szellemét ünneplik, az pedig ott lesz az ünnepen, akár elmegy oda Herczeg Ferenc, akár nem.

Ó, beata Hungaria, mely nem tartja el fróit, csak a mindent befejező végállomáson rendez nekik ünnepet s halottak napján a kegyelet olesó viaszgyertyáját gyújtja meg a kerepesi-temetőben! Ó, boldog ország, mely útveszi az író alkotásait a könyvkereskedések polcairól, de az író lakásán nem zörget be soha és nem ünnepel, hacsak valami politikai pártosemény, vagy társadalmi érdek-mozgatta motívum nem mozog az ünnepély háttérében. Ó, boldog ország, mely mindenkor magára hagyta igazi tehetségeit s melynek mégis mindörökké csüggedetlen küzdő művészei és tudósai vannak!

Jókai-ünnepségek.

Jókai Mór születésének századik évfordulóját ország-világ fényes ünnepségekkel ünnepelte meg. Fővárosi és vidéki egyesületek, hivatalos fórumok, az ország majdnem minden intézménye és iskolája lerakta hódolata adóját a népszerű regényíró emlékezte előtt.

A Kisfaludy-Társaság is ünnepi közgyűlésén hódolt Jókai emlékezetének. Az ülést Berzeviczy Albert beszéde nyitotta meg, majd Szász Károly főtítkár emlékezett meg azokról a mozgalmakról, melyek a Társaság történetében Jókai nevével kapcsolatosak. Ravasz László ref. püspök költői szárnyalású ünnepi előadást tartott, Sajó Sándor ünnepi ódáját adta elő. Fölolvasta még Szász Károly Takáts Sándornak Jókairól szóló megemlékezését.

Budapest közönsége nevében a Jókai-szobornál Zilahi Kiss Jenő mondott emlékbeszédet. Rákosi Jenő, az országos Jókai-centennárium-bizottság elnöke, Jókai nemzetnevelő munkásságát méltatta. A Kereposi-temetőben levő aárnál ugyancsak Zilahi Kiss Jenő beszélt.

A Nyelvtudományi Társaság emlékülésén Tolnai Vilmos olvasta fel Jókai és a magyar nyelv című értekezését. Megállapította, hogy Jókai szókincse valamennyi magyar író között a leggazdagabb. Gazdagabb Arany Jánosénál, sőt vetekszik a külföld legnagyobb szóbőségű íróival, még Hugó Viktoréval is. Hozzávetőlegesen Jókai szókincse meghaladja a húszezret.

A keresztény-szocialisták Jókai-ünnepélyén Korpás Ferenc emlékezett meg Jókairól.

Miskolc város törvényhatósága díszes közgyűlésen méltatta Jókai emlékezetét és kimondotta, hogy Jókai szobrát ércből elkészítteti és felállíttatja, életnagyságú arcképét pedig a miskolci múzeum részére megfestteti.

A Magyar Történelmi Társulat ünnepi ülésén Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszter a Jókai ellen elkövetett igazságtalanságokról és Jókainak a magyar történelemhez való viszonyáról szözlött. Utána Rédey Tivadar Jókai és a történelem címmel tartott előadást. Megállapította, hogy Jókai témérdek forrásművet használt történelmi háttérű műveiben, de adatai kiválasztásában a kritikai szellem helyett inkább mesélő ösztöne vezette. Munkáiból mégis a történelmiség árad.

Szeged város törvényhatóságának díszközgyűlésén Móra Ferenc Jókai életének szegedi vonatkozásairól emlékezett meg. A világ részvétét Jókai kellette fel az árvízről sújtott Szeged iránt. Jellemző vonásként állapította meg Jókaiában az idealizmust, a humort, a nyelvművészetet, a beszélő művészetet és a fantáziát. Szerinte Jókai fedezte föl először a magyar irodalom számára a magyar vidéki várost és a polgári demokráciát.

A debreceni Jókai-ünnepélyen Kun Béla egyetemi tanár emlékbeszédében rámutatott arra, hogy Debrecen multja, a kollégium diákélete, a Hortobágy pusztai világa csodálatos elevenességgel jelennek meg Jókai munkáiban. Debrecen és a Hortobágy iránt világszerte mutatkozó érdeklődés forrása nagyrészt Jókai költészetében keresendő.

Erdélyben Marosvásárhelyt tartották meg az első Jókai-ünnepéget. Moller Károly ismertette Jókai jelentőségét a magyar irodalomban.

A nemzetgyűlés február 19-iki ülésén hódolt Jókai emlékezetének. Scitovszky Béla elnök indítványára kimondották, hogy az Ehrenfeld-kódexet Jókairól nevezve helyezik el a Nemzeti Múzeumba és hogy Jókai képviselőházi beszédeit kiadják. Az ülésen Klebelsberg Kuno és Pekár Gyula mondtak ünnepi beszédet.

Komáromban, Jókai szülővárosában, Jókai születése órájában, délután 4 órakor a város minden templomában megszólaltak a harangok. Az ünnepségen a cseh hatóságok is képviseltették magukat. A cseh államfő magyar nyelvű átiratban üdvözölte az ünneplő egyesületet. Hasonlóképen magyar nyelvű levél érkezett a prágai szenátus és nemzetgyűlés elnökeitől. Részben levél, részben távirat útján üdvözölték a díszközgyűlést a prágai apostoli nuncius, Nagybritannia követe, azonkívül a lengyel, a németalföldi, a görög és a japán követség. (Történt azonban kegyeletsértés is a csehek részéről, mert a Pozsonyban megjelenő magyar újság ünnepi számát Mécs Lászlónak Fohász Jókaihoz című költeménye miatt elkobozták.)

Pozsonyban az ottani Toldy-kör bensőséges hangulatú emlékünnepelet tartott Jókai emlékére. A pozsonyi magyarságon kívül képviselve voltak a felvidéki városok is. Megjelentek a pozsonyi cseh hatóság képviselői is.

Kecskeméten a Petőfi-Társaság és Katona József-kör együttesen ünnepelte Jókait.

Az Országos Vadászati Védegylet a Gellért-szállóban rendezett Jókai-ünnepelet. Bársony István ünnepi beszédében Jókairól, mint a szertelenségek emberéről emlékezett meg, mely tulajdonságát a magyar fajtából örökölte. Szerinte az egész magyar nemzet történelme tele van szertelenségekkel.

Az állami pénzverő-hivatal Jókai-emlékérmeket készítettett, a posta vezérigazgatósága pedig hivatalos postai értékjegyeket bocsátott ki a Jókai-centonárium alkalmából. A Petőfi-Társaság is készítettett Jókai-emlékbélyegeket, amiket szeretett volna hivatalos postabélyeggé elfogadtatni, de ez nem sikerült. A kétféle emlékbélyeg némi zavart is okozott.

A Korvin Mátyás Egyesület ünnepségén az olasz nemzet magyarországi képviselője a magyarsággal együtt ünnepelte Jókait. Berzeviczy Albert olasz nyelvű beszéde után Italo Siciliano tanár Jókairól mint íróról tartott olasz előadást. Jókai romantizmusával foglalkozott.

A Petőfi-Társaság Jókai-ünnepeletén József Ferenc királyi herceg Jókainak József főherceg családjávali érintkezéséről, Császár Elemér Jókai irodalmi értékéről olvasott föl. Az ünnepi lakomán Bársony István mondta a felköszöntőt a Petőfi-serleggel.

A Pátria-klubban Tormay Cecil emlékezett meg a legnagyobb mese-mondóról.

A Magyar-Lengyel Egyesület ünnepeletén Nyáry Albert rámutatott arra a rajongó nagybecsűlésre, mellyel Jókai a lengyel nemzet iránt viseltetett. Az idegen írók közül Jókai a lengyelek között egyike a legismertebbeknek és a legnépszerűbbeknek. Igen sok regénye van lefordítva lengyel nyelvre.

A Jókai ünnepeletek közül a legszebbek egyike volt a Tisza István Társaság ünnepi. Berzeviczy Albert ünnepi megnyitója után Szász Károly Jókai és a politika címmel tartott előadást.

Kitűnően sikerült Jókai-ünnep volt a Kiskőrösi Petőfi Irodalmi Kör

ünnepe. Ferenczi Zoltán Jókait mint világhírű regényírórt méltatta, Lampérth Géza pedig Jókai életének utolsó éveiről olvasott fel emlékeket.

A Budapesti Ügyvédi Kamara Jókai-díszközgyűlésén Papp József rámutatott arra, hogy Jókai Mór mint magyar ügyvéd kezdette pályafutását s bár hamar szakított az ügyvédi pályával, az ügyvédek mégis magukénak vallják, mert irodalmi művei sok tekintetben valóságos apoteózisai ama magasztos eszméknek, melyeket az ügyvédség hivatásszerűen terjeszt. Utána Baracs Marcel mondotta el ünnepi emlékbeszédét. Az ügyvédi hivatás etikáját a valóságban élt nagy magyar ügyvédek kivül a Jókai-regényeknek bátor, becsületos és szegény fiskálisai nevelik az ügyvédekbe.

A Jókai-ünnepséggel kapcsolatosan az Erzsébet-körút 44. számú ház falán a ház tulajdonosa hatalmas vörösmárvány emléktáblát helyezett el. Jókai ugyanis 1899 november 1-től 1904 május 5-ig ebben a házban lakott és itt is halt meg.

A Magyar Tudományos Akadémia 1925. évi ünnepélyes közgyűlését teljesen Jókai emlékének szentelte. Berzeviczy Albert megemlékezése után Rákosi Jenő Jókai hibáiról tartott előadást. Négyesy László mélyreható ünnepi előadásban méltatta Jókai előadásának páratlan elevenségét, szemléletességét, nyelvének erejét, jellemzettségét, szólásbeli gazdagságát, magyarságát és zeneiségét.

Erdélyben a román kormány elhatározta, hogy Jókai költészetét meg fogja ismertetni a román közönséggel. Meg is bízta Kristóf György kolozsvári egyetemi tanárt, hogy Jókai életét és műveit ismertesse egy nyolcvés kötetben.

Berlinben a Magyar Egyesület készítette elő a Jókai-ünnepet. Stokholmban a Svéd Tudományos Akadémia közreműködésével tartották meg a Jókai-emlékünnepet. Milanóban Zambra Alajos egyetemi tanár tartott Jókairól előadást. A Nuova Antologia című olasz irodalmi folyóirat Jókait ismertető cikket közölt.

A londoni Daily Herald hosszabb cikkben emlékezett meg Jókai irodalmi nagyságáról. A nagy szeretettel megírt cikk Jókai gazdag mesemondó készségét Dumaséhoz, humorát Dickenséhez hasonlítja.

Finnországban a Finn Irodalmi Társaság Jókai százéves születésnapja alkalmából ünnepi estélyt rendezett.

A román Adeverul című lap heti irodalmi mellékletének egy teljes oldalát szentelte Jókai emlékének, művészetének és világirodalmi jelentőségének. A cikket Bitay Árpád írta. Mutatványképen fordításban közölte Jókai A széky adott szava című novelláját.

A holland lapok Antal Géza tollából közöltek Jókai életét, műveit és hatását ismertető cikkeket.

A római Istituto per l'Europa Orientale meghívására Rómában tartott Jókai-emlékünnepélyen Berzeviczy Albert mondott emlékbeszédet, jellemzve Jókai Mór életét és munkásságát. Szólt olasz vonatkozású műveiről, útirajzairól. Említette Garibaldit dicsőítő verseit is.

A Times a magyar kormány által kibocsátott Jókai-bélyegekkal kapcsolatosan néhány értékes sorban emlékezett meg a nagy magyar íróról.

Dorpatban az Északi Irodalmi Egyesület és az Akadémikus Irodalmi Kör rendezte a Jókai-emlékünnepet a dorpatyi északi egyetem aulájában. Az ünnepi

beszédet az egyetem magyar lectora tartotta, jellemezve Jókait mint embert és művészt. Egy észt egyetemi hallgatónő Jókainak magyarból fordított novelláját adta elő. Jókai már régóta ismerős az észt irodalomban anélkül, hogy tudták volna, hogy Jókai a rokon magyar nemzet szülőtte. Eddigelé tizenöt Jókai-rogény és húsz kisebb-nagyobb elbeszélés mutatható ki észt fordításban.

A newyorki magyarok egyesülete a Central Opera House hatalmas színpadán mutatta be hódolatát Jókai emlékezetének. Az ünnepelőkhöz Coolidge elnök üdvözlő levelet intézett. Az ünnepi beszédet Takaró Géza ref. lelkész, a Kolumbia Egyetem magyar irodalom és történet tanára tartotta. A más nemzet érdemeit ritkán méltányoló angolok is — mondotta — a világ legnagyobb romantikusának nevezik Jókait. A beszéd után Grill Lola előadó-művésznő Jókai műveiből adott elő, majd a föllábitandó Jókai-szobor előtt Kemény György költeményét szavalta el.

Líránk fejlődése.

Az Irodalomtörténet 1919. évfolyamában *A magyar futuristák* című cikk ismertette a magyaryelvű futurista-kommunista líra néhány borzalmas példányát. Az úttörők — Bécs „emigráns magyar írói” — azóta sem javultak. Makacsul ragaszkodnak vezérüknek, Kassák Lajosnak, mottójához: „A szavak nem azért vannak, hogy tartalmat hurcoljanak, mint a zsákhordók.” Más szóval: föl kell szabadítani a szegény proletár-szavakat az értelmes mondat-burzujuk kizsákmányoló osztályuralma alól!

A Népszava egyik cikkírója a bolondok házába valónak nevezi a futuristák költészetét s tiltakozik az ellen, hogy ezt az eszelősséget elvtársi alapon a szocialista irodalom nyakába varrják. Egyben idézeteket közöl ebből a bolondgomba-termésből: Kassák verseiből. Mivel olvasóink nem jutnak hozzá, hogy ezt az idegen világot csak valamennyire is megismerjék, itt adjuk a jeles szövegeket:

1. halljuk az esztétikát kukorékoló jaguárokat a hajnalban, de nekünk már nem kell semmitől se tartanunk szeretett tűzoltóink fölsorakoznak a tohuva-bohu folyó partjain
2. köpd ki magadból a langyos területeket az elszabadult lendületekre apellálok
3. 1920 december harmincegyet élünk a fejünk reménytelenül vonit combunkra nyomott pénztárcánkban ki tudná fölmérni jól táplált fájdalmunkat zsidók sárga foltja belöcsött a pápa teás findzsájába s most még nehezebb lesz nyelvünk alól kiszedni az enyv táblákat egyedül a rózsavíz vagy a levágott ökrök segíthetnének de ök mélyen alszanak az árúházak pénztárcájukban ó de mindez mit is jelent a mi érző keblünknek
4. a pártvezérek belénk fájnak mint valami rozsdás szögek mostanában sokszor gondolkodok rá legjobb lenne o-k-o s n-a-k lenni

- de te még mindig ott ülez azon az átkozott edényen
és énekeled
takarjátok le a szemeimet meghalok a búbánattól
5. különben mit ér ha valaki le tudja nyelni a ventilátorokat
fizetett váltóórnek mindig akad más dolga és föl a logikával és a tyúkszemvágó bárdokkal
csak egy út van egyenes
és ez az úttalanság
6. A suszter füle mögé dugta a dikicsét s azt mondta
mára elég volt a krémes tésztából
a disznók pedig a hold szarvára akasztották rőfögésüket
7. a hidak fölött
ablakok vérzenek s Genovéva áll a sarkon
de tudom hogy nem tudom s ezért még tegnap
cipőtalpamra szereltem két szépernő féle költő fantáziáját
fájnak a wimmeliim s szimbólumoktól vagyok
körvélve röpülni hát röpülni
röpülni
röpülni
bianka bu lia báli
o bumm a házak tovább úsznak velem s a pékek
fölmutatják a pirosra sült kenyereket
8. valóban nagyon boldogok vagyunk, hogy köztünk
van Mácza János a sápadt életöröm fuvarozó
Barta Sándor a fafejű relativista
Kudlák Lajos a megházasodott gépészmérnök
s még boldogabbak vagyunk még nagyon sokkal
boldogabbak vagyunk
hogy Simon Jolán elsőrangú dadaista színész nő s
torkából már néha
sikerül kihúzni a tragikus cérnaszálat,
9. Ó hogy is szónokolt egyszer jó öreganyám
ó hol is vagyok én hogy ti nem vagytok mellettem
a legbátrabbak nadrágszíján még abban a pillanatban
összeszaladtak a lyukak o kiszela méla bávatag ó
lapátoláso
s ó jaj a szobalányok most aranyesarkantyúkat csempéznek
az öregurak gerince alá
sírni kiáltani sikolytani
ki nyúlna át hozzám a barram-buci kert sörvényén
semmi kétség ő nyugodtan ül a hangyabolyon
szabadítsátok ki a patkolókovácsokat az álhírlapírókat
és az örülteket

„Aki épezü ember — írja a Népszava cikkirója: Gyugyovszky Emil —, az elszörnyedten olvassa a fenti idézeteket... Magamban régen kialakult a következő ítélet: ha Kaa-akék nem tudnak mást írni, akkor ezánálomra

méltó betegek; ha pedig tudnak, de tudatosan csinálják ezt a szörnyű irodalmat, akkor irodalmi szélhámosok. Az élet tankja semmivé gázolja őket. Mert a kelevények kifakadnak és a test meggyógyul.“

A dadogó lírai téboly legújabb mozzanata ott van, hogy most már néhány jónévű költőnk is kezdi átkölcsonőzni ezt a stílust. Elfogytak a témák, nem árt némi botrány. Ussetek, csak beszéljeteek rólunk!

Alszeghy Zsolt titkári jelentése.

— A Magyar Irodalomtörténeti Társaság 1925. évi közgyűlésén. —

Mai közgyűlésünk ünnepi programja abba a centennáris ünnepségbe illeszkedik, amellyel a magyar nemzet hódol a legnagyobb magyar mesemondó, Jókai Mór, emlékének. Társaságunk meghajtja emléke előtt annak a kritikai tudománynak a zászlaját, amelynek két legkimagaslóbb reprezentánsa, Gyulai Pál és Beöthy Zsolt, az ellentétes szempontú mérlegelés ellentétes és mégis igazságos ítéletét mondotta el Jókai működéséről. Mivel a komoly irodalmi kritikát hosszú időn át Gyulai Pál és folyóirata képviselte, valami nagy szeretettel Jókai sem a kritikáról, sem az irodalomtörténetről nem szólt. A kritika rangját egyik tréfás írásában így állapította meg: „Mi az a kritika? A költészetnek az inasa, aki annak a pelyhes dolmányát kikeféli és kiporolja, a pocskéket a köpenyegéből kitisztogatja, genialiter szétszórt papirosait kosárba hányja s az általa lött vadakat feltranszchirozza... A műzák szobaleánya, aki szennyes ruháikat kimossa, lyukas harisnyáikat kipótolja s a mellett a kisasszonyait, hátuk mögött, mindig rágalmazza... Pincér a publikum háta mögött, ki az étlapról magyarázza, melyik ételfogás miből van összeállítva, melyik jó melyik nem jó? s a szakácsnak referál róla, hogy mit mondtak a vendégek főztére... Porkoláb Apolló armádiájában, kihez a csínyt tett chargekat bűnhődni küldik; legfeljebb örmesteri ranggal... Kéményseprője a Helikonnak, ki az istenek oltárainak csak a füstjével foglalkozik...“ A kritikai hajlamokat nem is a szív vagy az ész, hanem a máj és az epe rejti Jókai szerint. És ha az ötvenes években a Vasárnapi Ujság hozott is tőle kritikát, és — amint most hallottuk, volt is bíráló az Akadémiában — megtisztelőbbnek tartotta a csizmadia-, mint a kritikusi céhbe való tartozást. Gyulai Pálra egyébként nem epés kritikáért haragudott — legalább is egyik tréfás arcképében így vallja —, hanem azért, „hogy mikor ő olyan jó poéta lehetne, átrsap kritikusknak“. Sőt még Greguss Agost működésében is többre tartotta a költői részt a kritikainál. Pedig jól látta irodalmi életünknek azokat a ferdecsigákat, amelyek a kritikát szükségessé teszik. Hosszú életében neki, az ifjú írók örökös pártfogójának is meg kellett nyílnia az ifjú óriások beteges sóvárgását: „egyszerre naggyá lenni“. A keserű megállapítás ezt az ellentétet mondja a tolla alá: „Összes munkáinak gyűjteményére nyit előfizetést az iskolából kilépő ifjú, bátor önbizalommal vallva meg, hogy a közönség általa nem öhajttása buzdítja az elhatározásra; míg a lángelmű költő, ki néhány év előtt, mint honának leghasznosabb polgára, a legnagyobb nyomorban halt meg

Erdély egyik kis városában, soha egy szóval sem említő munkái lételét, mik évtizedeken át rejtve heverték szekrénye aljában, miket csak holta után fedeztek fel barátai, hogy annál nagyobb okuk legyen a sajnálkozására. A „Negyven év visszhangja“ című önéletírásban még többet tesz: magára vonatkozólag is elismeri a kritika hasznát, ezzel a vallomással: „...én egyáltalában nagyon tisztetem a bírálókat. Köszönöm, ha velem foglalkoznak, s tanulok tőlük... A kritika koserű, de gyógyít. Sokat köszönök Gyulainak, még többet Aranyinak és Keménynek, akik, ha nem nyilvánosan is, de magánhasználatra szánt bírállataikban olykor kegyetlenül bántak velem, s nagyon jót tettek vele.“

Magával az irodalomtörténettel Jókainak kevesebb gondja volt. Hogy a mult költőit mennyire megbecsülte, azt egyik cikkének ez a részlete mutatja: „Hajtsd meg a fejedet a legelső előtt, aki magának a ‚Lantos‘ nevet adta: az volt neki a titulus, az érdemrend és — az életmód. Hogy annak a nevezetes korszaknak, és az előzőknek, hű története maradt ránk, magyar nyelven, versekben írva, az ennek a szegény vándorköltőnek halhatatlan érdeme. Hiszen historiográfja is volt ennek a változatos kornak. Georgius Sirmiensis, ki jó magyar volt és igen rossz diák, azért mégis diákul írt, rettenetes stílusban. És ez a történetíró, ki ott élt a királyi udvarban, királyok bensője, kegyence a főuraknak, közvetlen tanuja a világeseményeknek: a maga históriáját úgy összekeverte útszéli mesékkel, mende-mondákkal, képtelenségekkel, hogy azok közül az igaz tényeket kiválogatni bűvészi feladat. Ez volt azon kornak a realista írója. Önála minden történelmi nagy alaknak csak a szennyeseét találjuk. Piszkos abban minden királyi bíbor, papi palást, asszonyköntös. Derék! Ma nagy kelete volna. Hanem a vándorpoétánál, akit egyik nagyúr ajtajától a másikéhoz elutasítottak, aki a krónikája szakaszait ezzel végzi: ... írta ezeket nagy buvában, Lantos diák egy hideg kamarában, — gyakorta fujva a markában, — mert nincs pénz tarsolyában, — ennek a verseiben megtaláljuk a történelmi igazságot és a nemzeti dicsőséget.“

Ez a kis idézet is mutatja, hogy Jókai az íróban a nemzet lelkének istapolóját látta, a költő jogának azt ismerte el, hogy „a közszellemnek irányt adjon“. A nemzeti irodalom történetében is ezt kereste: a nemzet életének és irodalmának egymásrahatását. Az irodalmi alkotás nemzeti jelentőségét messze fölébe tette az esztétikai jelentőségnek. Utalt az elnyomatás korszakára, „amelyben nem volt sem alkotmány, sem szószék, sem nemzeti élet; csak a költői szellem maradt élve: abban nyilatkozott meg a szabadságvágy, nemzeti erő, dicsőség emléke“. Vörösmarty munkásságának a jelentőségét így határozza meg: „Aki szeret multnak dicsőségén elandalogni, vegye elő Vörösmarty hősköteményeit, s ragyogóbban látandja azokban a nemzeti nagyságot előállítva minden képeletnél. Aki csüggedést érez szívében a jövő iránt, keresse fel Vörösmarty honfidelait, s új erő, új bizalom fog buzdulni keblében. Aki menedéket keres a köznapi világ unalmas egyhangúsága ellen, menjen oda, hol Vörösmarty tündérreggái egy egész új világba vezetik az elandalgó lelket. Aki víg társaságot akar maga körül látni, midőn egyedül van, vegye elő Vörösmarty műveit, s több kedélyt fog azokból hazahozni, mint a legvidámabb társaságból. És aki csüggedni érzi szívében a haza szerelmét, aki nem hiszi a népnek halhatatlanságát, fordítson bármelyik lapjára e költeményeknek és meg fog győződni, hogy amely nép költői ily nyelven beszélnek, nem múlhat el soha.“ Amikor Szigligoti jelentőségét akarja kiemelni, akkor is ide konkludál:

„Népszínművei leapríták a hajdani velőtlen bohózatokat, a siralmas rémdrámákat, s eleven erőteljes irányt, élethűséget, igazságot, tiszta morált és ember-szeretetet hirdettek a színpad deszkáiról; népdalaink felhatoltak általok a szalonokba s a komptoirokba, főurak és kereskedők eddigelő magyar hangok előtt zárva tartott szobáiba; később utat nyitottak művészi és irodalmi érdekeinknek is...“ A költőben a nemzeti költő érdemét becsülte, — és ebben a nemzeti érdemben jelölte meg öntudatlanul a helyes alapot a saját irodalom-történeti méltatásának.

De nemcsak a költőtől követelte meg a nemzeti törekvésekben való harcos szerepet, a közönségtől is elvárta a nemzeti költő megbecsülését. Reánk maradt két humoros-hangú áttekintése, amelyek a közönség érdeklődésének szempontjából osztják korszakokra irodalmunk történetét. Az egyik Csokonai méltatásához fűződik. Kilenc korszakot vesz fel: az első a hegedősök korszaka, amint ez Priskos Rétor elbeszélésében megörökítődött; a második a pogány kor halála, amikor „a poéta fazekat vesz a kezébe, ablak alá jár énekelni kegyetlen ritmusokat, de nem szerelmi kegy végett, hanem egy darab lepényért, meg egy kis rántott levesért, mit ad nekik a gazda, hogy engedjék már aludni istenadta kántálói“. A harmadik a Kelemen diákék élete, amelyet már a fentebbi idézet is jellemzett: „igen szép és kényelmes állapot“. A negyedik időszak az úri poéták kora: „Apolló mosolyogva dörzsöli kezeit, az Olympon tapsolnak afőlötti örömben, hogy valahára olyan halandók kapaszkodnak a szent ligetbe, akik nem azért tépik a babérfát, hogy sovány bogycát rázzanak le róla“. Az ötödik korszakban: „a költészet csak a népdalokban él még, a népköltés pedig legalább is juhászbojtár, vagy pedig kisbéres, becsületes konvenciója van, mellék-jövedelme is, ha szorgalmas“. A hatodik korszak a mecenások kora: „a poéta alázatosan dedikál, a patrónus kegyelmetesen reflektál; megtéríti szegény nyomorultnak a nyomtatási költségeket: annyiba veszi, mintha tűzkárvalott-nak adta volna“. A hetedik a buzgó hazafiak kora: „Pártoljuk a nemzetiséget!“ — ez a jajkiáltás hangzik egyik novelláiról szelítől a másik versről partjáig“. A nyolcadik korszakban megélhetési forrása próbálják tenni az írók az irodalmat: „Boldogítsuk a népet! Terjesszük a művelődést! — ez a magasztos jelszó“, — és az ajánlást is fogalmazzák: „Az én könyvem csak egy pint bor ára!“ A kilencedik, az eljövendő korszak az, „amidőn senkit sem ragadnak meg többé sem szürénél, sem attilájánál fogva, hogy pártolja az irodalmat, hanem olvas minden ember azért, mert életszükségletté vált, mint a kalapviselés.“ A humoros áttekintés túlzásából is érzik ki valamelyes igazság és Jókai jelentősége is elének lép, mert ennek az utolsó korszaknak a megszületését jórészt az ő regényei könnyítették meg.

„A prenumeráció különféle stádiumai“ már nem nyúlhatnak olyan messze multba, mint az írói megélhetés problémájának a vizsgálata. A prenumeráció első korszaka a jótékonyosság időszaka; a felszólításokon csak ennyi van, „hogy légyt itt meg ott egy város, az érdemes publikum már most olvasson hát el egy csomó novellát, ha azt akarja, hogy az megint fölépüljön“. A második a lelkesedés korszaka: „derék hazafiak és honleányok vetekedve ragadták ki egymás kezéből a prenumeránsokat; az volt a dicsvágy célpontja, hogy ki-nek van hosszabb névkor írva a lajstromára“. Ezt követte a hazafiúi prenumeráció stádiuma. „Voltak — írja Jókai — ártatlan kedélyű emberek, akik ezt

bizonyos adónemnek tekintették, s az előfizetési ívet adóintő cédulának. Látam e korszakban kelt leveleket, melyekben instálják alássan a jólelkű alólírottak a szerkesztő urat, hogy most ugyan nincsen pénzük, de majd, ha lesz, lerójják tartozásukat; mások bizonyítványokkal legitimálták magukat, hogy ők már más szerkesztő úrnál biztosították hazafiúi érdemeiket; sőt némelyek még disznótorra is meghívták a szerkesztőt az előfizetésen felül.“ A prenumeránsok csalódása hozta meg a következő korszakot, amelyben fényes ígéretekkel próbáltak gyűjtőket szerezni, ígérve „nem tartalmat, hanem képeket, pompás műlapokat, húsz előfizetőt gyűjtönek egy sorsjegyet, amin nyerhet — ha tud — félmilliót!“ Jókai végül látta a prenumeráció divatjának a halálát is: amikor az íróért és dolgozótársáért, tehát a remélhető tartalomért nemcsak a közönség vette meg a könyvet, de a kiadó is kiadta; — arra, hogy Jókainak a kettős érdeklődés felkeltésében milyen szerepe volt, nem is kell rámutatnom.

Ezek a humoros áttekintések, ha szembeállítjuk őket Jókai hatásával, minden kiemelés nélkül is jelzik Jókai jelentőségét. Ez a jelentőség készítette a Magyar Irodalomtörténeti Társaságot arra, hogy mai közgyűlését Jókai emlékének szentelje. Ezzel csak tanúságot tesz Társaságunk arról a hivatásáról, amelyet alapítói a múlt és jelen irodalmának kritikai méltatásában elébe tűztek. Ezért határozta el a Társaság választmánya, hogy centennáris évfordulójuk alkalmából az 1925. év folyamán egy-egy előadást fog szentelni az 1825-ben született Greguss Agost és Kövér Lajos emlékének. Sajnos, nekem is emléket kell felújítanom, amikor az 1924. esztendő működéséről röviden beszámolok. Választmányunknak négy tagját vesztettük el az elmúlt évben. Meghalt Békefi Remig, a magyar művelődéstörténetnek tanára, a magyar iskolaügy történetének kutatója. Történelmi vizsgálódásai azokba a korszakokba nyúltak vissza, melyekben az iskola és az irodalom szoros kapcsolatban volt, amikor még az irodalom önálló jelentősége nem differenciálódott. Adatai a régi magyar írók életének megismeréséhez szolgáltathatnak bőséges világosságot. A régi irodalom művelődéstörténeti kincsének megbecsülésére nevelt és nem legkisebb érdeme, hogy a mai magyar irodalomtörténetírás nem egy értékes munkása őt vallhatja mesterének. Lehr Albert irodalmi munkásságának a javarésze az irodalmi stílus vizsgálata. Arany kommentárjai nemcsak Arany megértéséhez vezetnek, hanem az irodalomtörténetírót is a stílus szépségeinek és egyéni vonásainak a felismerésére nevelik. Szily Kálmán hatalmas egyénisége a magyar irodalomtörténetírásnak is áldozott: a magyar nyelvújítás történetének tisztázásában, régi irodalmunk nyelvi megfigyelésében, sőt néhány szorosán irodalomtörténeti kérdés megvilágításában hálásan állapítjuk meg gondos utánanézését, fáradhatatlan adatgyűjtését, pontos meghatározásait. Oberle Károly nem volt tudományszakunk munkása, de társaságunk iránt való szeretetét mint állandó pénztár vizsgálonk ismételve dokumentálta.

A Társaság pénztárkezelésében az 1925. esztendő jelentős változást hozt: Ágner Lajos, aki a megalapítás óta szerető gondnal és fáradhatatlan buzgalommal intézte a pénztár és kindóhivatal ezer gondot adó dolgát, ismételve, s most megmásíthatatlanul lemondott a tisztelgről. A Társaság életének — az elnök és szerkesztő személye mellett — legjelentősebb tényezőjét látják alapszabályaink a pénztáróban; s valóban az ő ügybuzgalomtól függ sok olyan látásilag apró-cseprő, de következményében jelentős munka, amely az életképességnek a lényege. Ágner Lajos munkásságáról mindannyian hálával és

olismeréssel kell megemlékeznünk: tizennégy esztendő gondos munkájáért kell neki köszönetet mondanunk. Meg kell emlékeznünk Társaságunk egy ünnepségéről is: az 1924. évi októberi felolvasóülés kapcsán elnökünk indítványára tiszteletteljes szeretettel köszöntöttük Radics Ferenc öméltóságát, aki augusztusban 70. születésnapját ülte. Működésének tudományos jelentősége, egyéniségének tiszteletet parancsoló és rokonszenvet keltő nemessége Társaságunk minden tagját mély hódolásra készítette: illő, hogy arról még e rövid beszámoló se feledkezzék meg.

Maga a Társaság élete örvendefes lendületet vett: szerkesztőnk munkájának köszönhetjük, hogy tagjaink száma megkétszereződött, és pedig — ez ma jelentős dolog — nemcsak rokonszenvet, de tagsági díjat is fizető tagokkal. Reméljük, hogy ez két következtetést fog hozni magával: Társaságunk folyóiratának talpraállítását és a felolvasóülések iránt való érdeklődés újraledését. Az előbbiben már is hálásan regisztrálhatjuk tagtársaink munka- és áldozatkészségét; az áldozatkészek közül külön is kiemelem Szigetvári Iván tagtársunk nevét, aki 1 millió koronát adományozott Társaságunknak. Ezek az adományok — mellettük a Kultuszmin. és Főváros segélyei — tették lehetővé, hogy folyóiratunk 1924. évi 54 oldalával szemben az 1925. évfolyam máris bővebb I. füzettel lépett a Társaság elé. Tagtársaink érdeklődésétől reméljük azt is, hogy az 1924. év 6 felolvasóülésével (Előadások: *Perényi József*: A mai erdélyi magyar irodalom; *Décsi Lajos*: Riedl Frigyes, az irodalomtörténetíró; *Galamb Sándor*: A rajz műformája; *Gulyás József*: Csokonai drámáinak előadásáról; *Binder Jenő*: A Dorottya tárgy történetéről; *Tolnai Vilmos*: Miért szűnt meg Kármán Urániaja; *Baros Gyula*: A Szép Ilonka tárgy történetéhez) szemben az előadók és hallgatók buzgalma lehetővé teszi a rendszeres havi felolvasóülések megtartását. Ezzel az óhajtással kérem jelentésem szíves tudomásulvételét.

Elhunytak.

APPONYI SANDOR (nagyapponyi gróf), a M. Tud. Akadémia igazgatósági tagja és kiváló bibliofil, szül. Párizsban, 1844. jan. 19., megh. Lengyelén 1925. ápr. 18-án. — Mint Apponyi Rudolf gróf nagykövet fia, egész ifjúságát külföldön, főleg Párizsban és Londonban töltötte, ahol már 15 éves korában megvetette alapját annak a páratlan gazdagságú hungarica-gyűjteménynek, mely a XV—XVII. századi magyar vonatkozású külföldi irodalmat szinte teljes egészében felöleli. Nagyszabású könyvtárát 1924-ben a M. N. Múzeumnak ajándékozta, ahol az halála után *Bibliotheca Apponyiana* néven fog az Orsz. Széchényi Könyvtárral kapcsolatban felállíttatni. — Munkája: *Hungarica*. Magyar vonatkozású külföldi nyomtatványok. Bpest, 1900/2. 2 kötet. (Németül is: Leipzig, 1901/2. Utóbbihoz egy 3. kötet is készült, mely ez idő szerint Décsi Lajos gondozásában áll sajtó alatt.)

BOLZA ANNA grófnő, Csáky Albin gróf, volt vallás- és közokt. miniszter özvegye, szül. Szarvason 1847. okt. 22-én, megh. Szepesmindszenten 1925. jan. 23-án, 78. évében. A múlt század kilencvenes éveiben budapesti sza-

lónjában az író- és művészvilág gyakran megfordult. Maga is irogatott eredeti verseket, műfordításokat és tárcákat A Hétbe, a Főv. Lapokba, a Nemzetbe, a P. Naplóba és a Vasárnapi Ujságba.

BUDAY LASZLÓ műegyetemi tanár, szül. Pécsen 1873-ban, megh. Budapesten, 1925 márc. 7-én. — 1897-ben a m. kir. közp. statisztikai hivatal, tisztviselője, majd 1917-ben igazgatója. 1923-ban a közgazdaságtan tanára lett a műegyetemen. Fiatalabb korában újságírással is foglalkozott s számos verse és elbeszélése jelent meg 1891 óta a M. Szemlében, a M. Génuszban, a Főv. Lapokban, az Ország-Világban és a Pécsi Naplóban. Szépirodalmi munkái: *Versek*. Bp, 1894. — *A reformátor*. Regény. U. o., 1895.

BÜTTNER JULIA (güntherwitzi), szül. Sajóvamoson (Borsod vm.), 1848 máj. 22-én, megh. Aranyosmaróton, 1925 febr. 9-én. — Elbeszélései, rajzai, versei és ifjúsági művei 1873-tól jelentek meg a Fővárosi Lapokban, a Magyarország és a Nagyvilágban, a M. Bazárban, a M. Szemlében, a Képes Családi Lapokban, az Ország-Világban, a régi Uj Időkben, az Alkotmányban, a Kath. Szemlében stb., továbbá a Hasznos Mulattató és M. Lányok c. ifj. lapokban. — Munkái: *Örvény a révben*. Regény. Bpest, 1885. — *Rózsák könyve*. Anthologia. U. o., 1886. — *Az édes mostoha*. Ifj. elbeszélés. U. o., 1897. — *Ugy mint volt*. Elbeszélések. U. o., 1901. — *A méltóságos asszony emberei*. U. o., 1904. — *A elveszett aranyvirág*. Ifj. regény. U. o., 1906.

CSENGEY GUSZTAV (ADOLF) nyug. ev. theol. tanár, a Petőfi-társ. tagja, szül. Komáromban, 1842 aug. 8-án, megh. Miskolcon 1925 júl. 13. — A theológiát Budapesten és Jénában elvégezvén, egy ideig segéd-, majd a tanári oklevél megszerzése után r.-tanár volt az aszódi ev. gimnáziumban. 1886-ban Eperjesre került theológiai tanárnak. — Versei és elbeszélései 1862 óta a Vasárnapi Ujságban, a Nefelejtsben, az Üstökösben, a Magyarország és a Nagyvilágban, a Koszorúban, az Ország-Világban (1893. Bálvány hajuk. Regény.) stb. Ifjúsági művei az általa 1865/66-ban szerkesztett Gyermekbarátban, a Hasznos Mulattatóban, a Lányok Lapjában stb. — Munkái: A hullámok közt. Regény. Pest, 1871. (2 köt.) — *Munkái*. Budapest, 1874. (3 köt.) — *Eszter*. Költemények. Esztergom, 1876. — *A garallérok*. Regény. Bpest, 1877. — *Bokrétás világ*. Költői elbeszélés. U. o., 1878. — *Elbeszélések*. U. o., 1889. — *A mocsarak királya*. Tört. elbeszélés. U. o., 1889. — *A vadonban*. Regény. U. o., 1889. — *Ida emléke*. Regény. U. o., 1897. (3 köt.) — *Dan Quijote*. Költői elb. U. o., 1903. — *Vallásos költemények és énekek*. U. o., 1912.

CSEPLŐ ISTVAN r. k. lelkész, a Szent István-Akadémia tagja, szül. 1883 aug. 20-án, megh. Budapesten, 1925 aug. 25. 1908-ban szentelték pappá. — Mint hírlapíró az Alkotmánynál működött, amelyben 1910–18-ig számos eredeti és fordított tárcája jelent meg. Versei a Kath. Szemlében, a P. Hírlapban, stb. — Munkái: *Az első*. Elbeszélések és versek. Pécs, 1910. — *Negyven-öttes* vö. Bp. Atlantic City (1921).

HEGEDŰS SANDOR nyug. városi főjegyző, szül. Debrecenben, 1861 márc. 17-én, megh. Szilágysomlyón, 1925 jan. 31. — 1884-ben került Szilágysomlyóra, ahol városi aljegyző, alkapitány, főkapitány s végül főjegyző volt. Számos elbeszélése és verse 1881 óta, főleg vidéki lapokban. 1883/9. társzer-

kesztője volt a Szilágyosmlyó c. lapnak. — Elbeszéléskötetei: *Apró emberek*. Szilágyosmlyó, 1885. — *Főrénynyomok*. Bp., 1892. (Hamvai Sándor álnéven.)

KOZARI GYULA nyug. táborigazgató, a Szent István-Akadémia r. tagja, szül. Mihálydon, 1864 okt. 27-én, megh. Kőszegen, 1925 máj. Filozófiai, esztétikai és irodalomtört. tanulmányokat írt, melyek javarészt a Bölcséleti Folyóiratban jelentek meg. Minket közelebről érdeklő cikke a M. Szemlében (1897. Irodalomtörténeti elméletek); munkái: *Essayek*. Nagyvárad, 1905. — *Emberi okmányok a tegnap, a ma és holnap irodalmából*. Bp., 1910. 2 köt. — *Gondolatok az író erkölcsi felelősségéről*. U. o., 1912. — *A Madách-kérdés az „emberi okmányok“ világtárában*. Pécs, 1925.

MARKI SANDOR egyet. r. tanár, a M. Tud. Akadémia tiszteleti s a Szent István-Akadémia r. tagja, szül. Kétegyházán, 1853 márc. 27-én, megh. Gödöllőn, 1925 jún. 30. — 1888-ban egyet. m. tanári képesítést szerzett, 1892-ben kinevezték a kolozsvári egyetemre a világtörténelem r. tanárának. Már 14 éves korában irogatott. Humoros versei az Ústökösben (1867–87); lefordította s lapokban kiadta Blumauer Aeneis-traveztiajának első négy énekét, Schiller Frigyes számos versét és Derouléde harci dalait. Számos irodalomtörténeti cikket is írt különféle vidéki és budapesti lapokba. Önálló szépirodalmi és irodalomtört. vonatkozású munkái: *A nők emancipációja*. Szatira. Bp., 1874. — *Képes mesék versekben*. U. o., 1874. — *Képes vadaskert*. U. o., 1874. — *Bihari román írók*. Arad, 1880. — *A nagyfalusi Arany-család*. Klny. a Századokból. Bp., 1881. — *Czudar Mihály versei*. Arad, 1882. — *Magyar Pantheon*. Pozsony, 1884. — *Egy magyar humanista: Maximilianus Transylvanus*. Klny. az Erdélyi Múzeumból. Kolozsvár, 1893.

PÁLY EDE nyug. esperes-lelkész, a Szent István-Akadémia r. tagja, szül. Szatmárt 1849 febr. 21-én, megh. Felsőbányán 1925 ápr. 5-én. Sárközön volt plébános. Költeményei kath. lapokban és folyóiratokban. Szépirodalmi kötete: *Költeményei*. Sárköz, 1882.

PETRIK GÉZA bibliografus, szül. Alsószeliben (Pozsony vm.), 1845 okt. 3-án, megh. Budapesten, 1925 aug. 26. — Egy ideig mint önálló könyvkereskedő, majd antikvárius, utóbb mint a Pallas r.-t. kiadóhivatali főnöke s végül mint a Könyves Kálmán r.-t. üzletvezetője működött. Utolsó éveiben kizárólag bibliographiával foglalkozott a M. Könyvkereskedők Egyesülete megbízásából, melynek hiv. lapját, a Corvinát is hosszabb ideig szerkesztette. Munkái: *Magyar könyvészet. 1860–75*. Bpest, 1885. — *Magyarországi német könyvészet. 1801–1860*. U. o., 1886. 2 köt. (Kertbeny Károllyal.) — *Repertorium a Századok 1867–1890. évfolyamaihoz*. U. o., 1890. — *Magyarországi bibliográfiája. 1712–1860*. U. o., 1888–97. 4. köt. — *A Néptantók Lapja 1868–92. évi folyamainak repertórium*. U. o., 1893. — *Kalauz az újabb magyar irodalomban*. U. o., 1894. — *Magyar könyvészet. 1886–1900*. U. o., 1908. — *Magyar könyvészet. 1901–1910*. I. köt. U. o., 1917. (A II. kötetből csak néhány füzet jelent meg.)

VERTESY GYULA dr. kir. tanfelügyelő, a Petőfi-Társaság tagja, szül. Balassagyarmaton, 1867 szept. 12-én, megh. Budapesten 1925 jún. 10. — 1887-ben kezdett irogatni a Fővárosi Lapokba. Csakhamar hivatásos újságíró lesz Debrecenben, majd Budapesten, majd 1894-ben letéve a jogi doktorátust, tanfelügyelői pályára lép. Szobon. Torontál és Temes vármegyékben és

a fővárosban működött. Főbb szépirodalmi kötetei: *Az élet bajai*. Beszélyek. Debrecen, 1890. — *Sebek*. Elbeszélések. U. o., 1893. — *Elbeszélések*. Budapest, 1895. — *A kis doktor története*. Regény. U. o., 1897. — *Falusi történetek*. U. o., 1902. — *Az élet*. Elbeszélések. U. o., 1908. — *Rabszolgák*. Elbeszélések. U. o., 1908. — *A szomorúság tarlóján*. Versek. U. o., 1909. — *A vér és egyéb történetek*. U. o., 1914.

Meghaltak még: BALOGH ENDRE dr. marosvásárhelyi ügyvéd, megh. Kolozsvárt, 1925 márc. 8-án, 42 éves korában. Novellás kötete is van.

BEREGI MIKLÓS hirlapíró, megh. Budapesten, 1925 jún. 62 éves korában.

CSISZTAY KAROLY nyug. máv. főellenőr, megh. Tápiógyörgyén, 1925 máj., a Jókai-ünnepélyen, amelyen egy alkalmi költeményét szavalta el.

GALOS KALMÁN, a Menetjegyiroda igazgatója, megh. Balatonfüreden, 1925 máj. 17-én. — Fiatallab korában hirlapíróskodott. 1897-ben főmunkatársa volt a Föv. Lapoknak.

GÖMÖRY LAJOS ny. postafőfelügyelő, a Közgazdaság c. lap volt szerkesztője, megh. Budapesten, 1925 febr. 68 éves korában.

JÓZSA ANTAL ny. kir. tanfelügyelő, szül. Halason, 1862 máj. 9-én; megh. Budapesten, 1925 máj. 1890-ben Bónis Ferenc c. elbeszélő költeményével a M. Tud. Akadémia egyik pályázatán dícséretet aratott. Számos verse és tárcája a fővárosi és vidéki lapokban. 1893/5. szerkesztette a kultuszminisztérium Hivatalos Közlönyét.

KALMAN MIKSA hirlapíró, megh. Budapesten, 1925 jan. 29-én 53 éves korában. Munkatársa volt a Népszavának és szerkesztője a Szabómunkások Szaklapjának. Sok szociáldemokrata munkát írt és fordított.

KALNOKI HENRIK hirlapíró, szül. Gyömrőn, 1858 aug. 21-én, megh. Budapesten, 1925 ápr. 4-én. Pályáját 1877-ben kezdte mint a Budapest belső dolgozótársa. 1880-ban az Egyetértés közgazdasági rovatvezetője, utóbb A Hitel c. lap szerkesztője lett.

KEMENDY JENŐ festőművész, az Operaház szcénikai felügyelője, szül. Déván, 1860 febr. 8-án, megh. Budapesten, 1925 jún. 25. Új rendszerű színpadát a Művészet c. folyóiratban írta le. Ő írta Mäder Rezső *She* (1898) és *Mályrácska királykisasszony* (1921) c. balletjeinek szövegkönyvét.

KOMAROMI ISTVÁN (apaji) nyug. pü. tanácsos, megh. Budapesten, 1925 márc. 8-án, 58 éves korában. Mint Gömör vm. főjegyzője, 20 évig szerkesztette a Gömör-Kishont c. hetilapot.

KOVACS ANTAL kegyesr. gimn. tanár, szül. Szombathelyen, 1862 márc. 2-án, megh. Nagykanizsán, 1925 júl. — Kecskeméti tanár korában titkára volt a Katona József-Körnek. Számos verse és irodalomtört. cikke jelent meg a vidéki lapokban, részben Nyéki Antal álnéven. Programmértekezései a máramarosszigeti (1886. Fáy András meséi, mint a nevelés eszközei) és a kecskeméti (1890. A mi népérezlem- és kedélyvilága dalaiban; 1892. A tragikum Arany János költészetében; 1906. Ezeréves irodalmunk) gimn. értesítőiben. — Munkái: *A szerelmi bánkódás kifejezése a m. népköltészetben*. (Klly. a Kecskeméti Lapokból.) Kecskemét, 1890. — *Jókai mint regényíró*. (Klly. a Katona J.-Kör évkönyvéből. U. o., 1893.

LEITNER JÁNOS magánhivatalnok, szül. 1896-ban, megh. New-York-ban, 1925 nyarán. 1918 okt. 16. A Hét újságírói igazolványával bejutott a képviselőházba, ahol revolveres merényletet akart elkövetni Tisza István gróf ellen. A bpesti törvényszék fogházából okt. 31-én szabadították ki. Lékai János álnéven verseket és tárcákat írt A Hétbe, Eletbe stb.

MERÉNYI GYULA szerkesztő, megh. Prágában, 1925 márc. — Versei 1915 óta a Felsőmagyarországban. Korona és dollár c. színművét bemutatta a kassai színház; kéziratban Gyönyör c. színműve. Szerkesztője volt a Prágai Magyar Hirlapnak.

MOLNAR LASZLÓ, a Nemz. Színház örökös tagja, szül. Kiskúnfélegyházán, 1857 nov. 25-én, megh. 1925 febr. 4. Jogot végzett s mint Pest vm. tb. aljegyzője lépett 1884-ben a színészi pályára. Vidéki működése után 1896-ban a fővárosba s 1900-ban a Nemzeti Színházhoz került. 1881—84. számos tárcája és színi kritikája jelent meg vidéki lapokban. Egy ideig a Budapesti Hirlap színi kritikusa is volt. Színész korában is írt elvéve tárcákat és elbeszéléseket. — Munkái: *Az egyéniség a művészetben, különös tekintettel a színművészetre.* Bp., 1893. — *Jelmeztan.* U. o., 1905.

PETROGALLI OSZKAR dr. volt orsz. képviselő, a Prágai Magyar Hirlap főszerkesztője, megh. Besztercebányán, 1925 febr.

POZSGAY GEZA hirlapíró, a Sopronvármegye munkatársa, megh. 1925 jún., 33 éves korában.

RACZ DEZSŐ dr. ügyvéd, szül. Miskolcon (?), megh. Budapesten, 1925 jan., 52 éves korában. 1905-ben belmunkatársa volt A Polgárnak.

SERÉDI P. LAJOS dr. ev. főgimn. tanár, szül. Veszprémben 1860 jún. 1-én, megh. Budapesten, 1925 máj. Főleg a filozófiai irodalmat művelte. Irodalomtört. munkája: *Kerényi kedélyvilága.* Eperjes, 1892.

SOM PAL hirlapíró, megh. Budapesten, 1925 júl., 39 éves korában. Sok francia, angol és német novellát fordított le a napilapok részére.

SOMOGYI PÉTER hirlapíró, szül. Pozsonyban, 1854 febr. 24-én, megh. Budapesten, 1925 máj. A N. Polit. Volksblatt, majd a Budapesti Tageblatt s végül a Dunaposta munkatársa volt. Több magyar szerző drámáját, illetve opera vagy operette szövegét fordította le németre. Ezek közül Váradi Antal Raffael és Iskarióth c. tragédiája, Abrányi Emil Ninonja és Egressy Béni Bánk bánja nyomtatásban is megjelent.

SZASZ KAROLY (szemerjai) dr. árvászéki ülnök, szül. Kolozsvárt 1863-ban, megh. Marosvásárhelyen, 1925 febr. Publicisztikai és szépirodalmi működését főleg erdélyi lapokban fejtette ki. Munkái: *A kaukázusi fogoly.* Költői beszély. Írta: Puskin Sándor. Ford. Kolozsvár, 1884. — *Almok és emlékek.* (Versek.) Marosvásárhely, 1908.

SZÉKELY SANDOR brunsvillei (Pa.) ref. lelkész, 1925 júl. belefűt a Monongaheta-folyóba 43 éves korában. Fordításai: *Amerikai történetek.* Bp., 1922. — *A dollárok hazájából.* Amerikai életképek. Ford. Sárospatak, 1923. — *Drámái egyreleg.* Amerikai írók műveiből. U. q., 1924.

TICHY LAJOS nyug. tanító, szül. Cifferben, 1871-ben, megh. Pozsonyban, 1925 júl. 1. 1895—1923. Pozsonyban volt tanító és hirlapíró. Az ottani újságokba elbeszéléseket, verseket és színműveket írt.

G. P.

Hírek.

A székely rovásírás. — A magyar nyelvtudomány egyik legkitűnőbb művelője, Melich János, a Nyelvtudományi Társaság ülésén kimutatta, hogy a székely rovásírás történeti valóság és nem hamisítvány. A rovásírást őseink már Árpád vezér előtt ismerték s a honfoglalás idején tagjai voltak egy fejlett íráskultúrájának. Ezt az írást a kazároktól elszakadt kabar-törzs hozta magával. A kabar-székely írás egyező elemei a Fekete-tengeri zsidók által használt szamaritánus írásból származnak.

A Halotti Beszédrol. — A M. T. Akadémia I. osztályának fölolvasó ülésén bemutatásra került Karácsonyi Jánosnak a Halotti Beszéd eredetéről szóló értekezése. Karácsonyi Jánosnak az a felfogása, hogy a Halotti Beszédet Somogyvárott valószínűleg maga a somogyvári apát készítette 1195 és 1204 között. Ebben az időben Somogyvárott francia bencések voltak, akik nem tudtak magyarul és az ő használatukra magyar szövegű halotti beszédet kellett készíteni. A somogyvári apát valószínűleg valamelyik szomszéd apátot kérte meg a halotti beszéd megszerkesztésére. Somogyvárról a Halotti Beszéd a pozsonyi káptalan könyvtárába került.

Az Ehrenfeld-kódex. — Hazakerült végre legrégebbi írott könyvünk is. A Magyar Nemzeti Múzeumban helyezték el. Megvásárlása a nemzetgyűlés eldöntökészségének köszönhető. Új elnevezésének közhírtételét várjuk!

Argirus-história. — Gulyás József sárospataki tanár a Magyar Néprajzi Társaság egyik ülésén ismertette Gyergyai Albert valamikor rendkívül népszerű törtérijának szinpadí feldolgozását. A háromfelvonásos énekes játékot Balogh István írta. Színműve sikerülten dolgozta egybe a mese legszebb motívumait. Balogh István kézírata most került elő a Nemzeti Színház könyvtárának kisejltözése alkalmával.

Pázmány Péter. — A budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem föllállította aulájában nagy alapítójának márványszobrát s ezzel mintegy újból magára vállalta régi tradícióinak megszilárdítását. Pázmány Péter és — a galileista szellem! Hirdesse a mi ősi egyetemünk ünnepélyes külső formákkal is, hogy a tudományos előhaladást a nemzet javára csak a komoly felelősség-érzet szellemében lehet művelni.

Apáczai Cseri János. — Erdély magyarsága a kolozsvári ref. teológia hallgatóinak közreműködésével estély keretében ünnepelte meg Apáczai Cseri János születésének háromszázadik évfordulóját. Tavaszí Sándor előadást tartott, Reményik Sándor pedig felolvasott.

Kisfaludy Károly eldrerezett festménye. — Súlyos gazdasági viszonyaink Kisfaludy Károly egyik festményét a Kinizsi-utcai árverési csarnokba juttatták. Kikiáltási ára mindössze másfél millió korona volt. A nyomorszülte festmény így enyhíti a nyomort.

Himnusz-pör. — A vágsellyei asszonyok és leányok nemzetiségi izgatás miatt a nyitrai csah törvényszék elé kerültek, mert kegyeletes szokásuk szerint tavaly Szent István napján a templomban a Himnusz énekelték. A bíróság a Himnusz első versszakának ismertetése után a vádlottakat felmentette azzal az indokolással, hogy az ott előforduló „ellenség“ szó nem vonatkoztatható a csahokra.

Széchényi Istrán. — Viszota Gyula egyik akadémiai felolvasásában ismertette azt a politikai eljárást, melyet Metternich, az akkori hatalmas államférfiú, Széchényi ellen indított 1835-ben országgyűlési szereplése miatt, különösen a magyar nyelv érdekében kifejtett buzgólkodásáért.

Az Akadémia megalapítása. — Az Akadémia az idén ünnepli megalapításának százéves évfordulóját. Ez alkalomból Viszota Gyula ismertette a megalapítás történetét a bécsi udvari titkos levéltár anyagának felhasználásával. Széchényi István azzal a szándékkal jelent meg az országgyűlésen, hogy az országot kiemeli elmaradottságából. A hatalmon levők azonban nem jó szemmel nézték föllépését.

Zalán Futása. — A M. T. Akadémia a Zalán Futása megjelenésének százéves évfordulójának emlékére ünnepi ülést tartott. Az elnöki megnyitót Berzeviczy Albert mondotta. Utána Császár Elemér felolvasást tartott a Zalán Futásáról.

Vörösmarty-ünnep a cseh határ közelében. — Zemplén vármegye a Zalán Futása megjelenésének századik évfordulóján nagy ünnepséget rendezett a Bodrog-közben, mivel a fenséges eposznak legszebb lírai részletei, *Ete* és *Hajna* szerelmi jelenetei, itt játszódnak le. A cseh határtól egy puskalövésnyire gyült össze az ünnep közönsége, majd a régi Kazinczy-kert közepén álló mauzoleumhoz vonult, hol Orlai Petrich Somának hatalmas falképe Vörösmarty és Kazinczy találkozását ábrázolja.

Kriza János. — Az erdélyiek kegyelettel ünnepelték meg Kriza János halálának ötvenedik évfordulóját a kolozsvári unitárius kollégium dísztermében. Sajnos, Kriza János sírja gondozatlan, még csak vadrózsa sincs rajta. Ma holnap talán egy egyszerű sírkő sem mutatja az érdemes püspök nyugvóhelyét.

Diszgyűlés Petőfi születése napján. — A Petőfi-Társaság a Kiskőrösi Petőfi Irodalmi Kör-rel Kiskőrösön tartott diszgyűlésén elhatározta, hogy minden év utolsó napján, Petőfi születési évfordulóján, Petőfi szülőházában közös diszgyűlést tartanak. A nagyközönségnek ugyanakkor Petőfi-ünnepélyt rendeznek.

Arany János sztenogramma. — Téglás Géza a Gyakorló Gyorsírók Társasága diszgyűlésén előadás keretében ismertette Arany János két gyorsíró sorának megfejtését s gyorsírástörténelmi szempontból méltatta a felfedezés jelentőségét. Arany János valószínűleg az 1843-ban kiadott Taylor-Dobrossy-féle magyar gyorsírási könyvből tanulta meg a gyorsírást.

Arany János-emléktábla. — Az Erkel-utca 20. számú ház falán a háztulajdonosok díszes márványtáblát helyeztek el annak emlékére, hogy Arany János 1860—1864 között ott lakott a második emelet egyik sarokszobájában. Arany János ebben az időben főtítkára volt az Akadémiának, igazgatója a Kisfaludy-Társaságnak. Lakásán jöttek össze az akkori irodalom vezéregyéniségei. Itt alkotta a *Buda Halálát*, itt szerkesztette a *Figyelőt* és a *Koszorút* és itt írta irodalmi tanulmányainak legnagyobb részét.

Nagykőrösön Arany János-Társaság alakult. — Nagykőrös közönségének évtizedes törekvése vált valóra az Arany János-Társaság megalakulásával. A Társaság elnöke Benkő Imre nyug. főgimn. tanár lett, az Arany János-kultusz egyik lelkes vezére. A közgyűlés után Arany János nagykőrösi szobrát

nál, melynek fölállítását Bárd Miklós és neje lelkes izgatása tette lehetővé, rögtönzött ünnepséget tartottak.

Arany János kisebb költeményei. — Voinovich Géza szerkesztésében a Franklin-Társulatnál megjelentek Arany János összes kisebb költeményei. A kötetet Arany János arcképe díszíti. A versek megfelelő tárgyi magyarázatokkal vannak ellátva.

Arany Juliska díszstrhelyen. — Nagyszalonta régi temetőjét most őrítik ki. Arany Juliska holttestét hozzátartozói kívánságára exhumálták és az új temetőben a Nagyszalonta által adományozott díszsírhelyen temették el.

Jókai-breviárium. — Jókai Mór a maga munkáiban szétszórt aforizmáinak gyűjteményét még negyven évvel ezelőtt összeállította egy német kiadó kérésére. Akkoriban Negyven Év Visszhangja címmel a Révay-testvéreknél magyar nyelven is megjelent ez az aforizma-gyűjtemény. Az új kiadás a régebbin alapul. A kötet Jókai gondolatainak csak elenyészően csekély részét foglalja magába.

Jókai-ereklyék kiállítása. — A Nemzeti Múzeum Jókai személyével kapcsolatos ereklyékből kiállítást rendezett. A kiállítás anyagát Rédey Tivadar válogatta ki és állította egybe tudással és szeretettel. A kiállítás méltán sorakozott a centennáriumi ünnepségek közé.

Jókai-sorsjáték. — A Petőfi-Társaság az ország szellemi integritásának megvédésére alkotandó hatalmas irodalmi alap megteremtésére Jókai-sorsjátékot rendez. A Jókai arcképével ellátott sorsjegyek darabonként 20.000 K-ért kaphatók. A főnyeremény 200 millió korona.

A városi mérnökök Jókaiért. — A városi mérnökök országos szövetsége Szombathelyen tartott második vándorgyűlésén Szalai Lajos *Jókai és a mérnökök* címen tartott előadást. Rámutatott arra, hogy Jókai sok regényében megörökítette a mérnököket, azért a mérnökök hálából igyekezzenek utcákkal, terekkel, épületekkel, ligetekkel és fasorokkal hódolni Jókai emlékének.

Madách Imréné sírját nem találják. — Madách Imréné Fráter Erzsébetnek a nagyváradi öreg temetőben nem találják a sírját. A boldogtalan asszony úgyszólván az árokból került a nagyváradi kórházba és onnan a temetőbe. A Fráter-család tagjai közül azonban senki sem tudja megmondani, hogy hol fekszik a megvetett asszony. Még a temető-csész sem tud felvilágosítást adni nyugvóhelyéről, mert sem kő, sem egyéb jel nem mutatja ismeretlen sírját. Az az egy bizonyos, hogy valahol hátul a kórházi halottak temetőjében pihen.

Az Ember Tragédiájának színházi tiszteletdíja. — Paulay Ede, aki az Ember Tragédiáját először alkalmazta színpadon, a Nemzeti Színház akkori intendánsával abban állapodott meg, hogy munkája fejében a mindenkori előadás bruttó bevételének tíz százalékát kapja. Halála után a proletár-diktatúra korszakáig özvegyének is kiutalták a jutalomdíjat, de azután a folyósítást megtagadták. Hosszas tárgyalás után a kultuszminisztérium és az özvegy abban állapodtak meg, hogy a tantiémeket 1924 január 1-ig visszamenőleg megkapja az özvegy, de az addig ki nem utalt összegekről lemond. Minthogy azonban a darabot a Nemzeti Színház most már Hevesi Sándor átdolgozásában játssza, az özvegy elesett volna a jutaléktól. Hogy ez ne történjék meg, Hevesi Sándor az özvegy javára lemondott a jutalomdíjról.

Tóth Edéről. — Az idén volt ötven éve annak, hogy Tóth Ede halhatat-

lan népszínművét, *A falu rosszt*, először játszotta a Nemzeti Színház. A darab ötven év alatt 290-szer került színre.

Lauka Gusztávné. — A hajdanában Nagybecskerekre került költő özvegye 68 éves korában mindenes cselédnek állott be, hogy mindennapi kenyerét megszerzhesse. Nem bírta a munkát, az utcára került. Az elgyötört özvegyet Szekeres József volt vármegyei hajdú vette magához szegényes lakásába. Halála után temetéséről is ő gondoskodott. Rövid az eset, a tanulság azonban... „Mégis ne szóljon erről ajakad, nehogy ki távol sír e nemzeten, megutálni is kénytelen legyen.“

Váradai Antal emlékezete. — A Petöfi-Társaság felolvasó ülésén Petri Mór hosszabb tanulmányban újította fel a Társaság volt alelnökének és tiszteleti tagjának, Váradai Antalnak emlékezetét. Megrajzolta az író és költő alakját és egész munkásságát.

Móra István jubileuma. — A Gárdonyi Géza Irodalmi Társaság nemrégiben ünnepelte Móra István negyvenéves írói jubileumát műsoros ünnepély keretében. Móra István érdemes író, de az élelmes pályatársak és kiadók már régen háttérbe szorították.

Kőrösi Henrik. — A Gárdonyi Géza Irodalmi Társaság ünnepet tartott Kőrösi Henrik negyvenéves írói jubileuma alkalmából. Az ünnepeltnek írói munkásságát Köveskúti Jenő ismertette. A Társaság Kőrösi Henriket dísztagjává választotta.

Papp-Váry Elemérné síremlékének leleplezése. — A magyar Híszkegy halhatatlan írónőjének síremlékét bensőséges ünnep keretében leplezte le a Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetsége a kerepesi temetőben, a Deák-mauzóleum közelében. A síremléket közadakozásból emelték. Érdekes adata a gyűjtésnek, hogy az első honvéd gyalogezred legénysége, ezek az egyszerű katonák, kétszer annyit adtak a síremlékre, mint az összes budapesti pénzintézetek együttvéve! Nem érdektelen az sem, hogy a sajtónak az a része, mely a botrányoknak, gyilkosságoknak és szerelmi drámáknak annyi helyet juttat. Papp-Váry Elemérné emlékére alig szentelt néhány sort. Akadt olyan lap is, mely az ünnepről meg sem emlékezett!

Ady Endre betegsége. — Ady Endre kezelőorvosa előadást tartott Ady Endre betegségének kérdéséről és bebizonyította, hogy Ady Endre alkoholizmusban szenvedett, de paralízise nem volt. Ez előadás visszhangjaként nyilatkozott egy orvosprofesszor, hogy Ady Endrénél talán veleszületett ivási hajlamosságról is van szó. Nem paralízise volt, hanem álparalízise, stb. Nem tudjuk, hogy az orvosok hogyan tartják összegeyzetothetőnek nyilatkozataikat a kötelező orvosi titoktartással, de a józtlés nevében mindenképen tiltakoznunk kell az ellen, hogy Ady Endrének — s általában kiváló embereinknek — belső ügyeit nyilvánosan tergessék. Minden ember életében többé-kevésbé akadnak olyan dolgok, amelyek nem tartoznak a nyilvánosság elé. Hogy egyesek kéjjel tárgyalják az ilyen szenzációs eseteket: valóságos botrány.

Ady Endre Kultúrtársaság. — Párizsban ezen a címen az ott élő magyarok között egyesület alakult az ottani magyarság kulturális szükségletének kielégítésére. Az alakuló ünnepségen megjelent egy francia író is, beszédet mondott s Adyt a legmagyarabb magyarnak nevezte. Azután csárdás járta, de szólt a jazz-band is, szóval igazi poeti estét rendeztek.

Ady Endre koszorúja. — Az Ady Endre emlékére szerzett verseket Rozsnyay Kálmán terjedelmes kötetben állította össze. Juhász Gyula, Babits Mihály, Tóth Árpád, Szép Ernő és mások szerepelnek a gyűjteményben.

Förster Aurél ünneplése. — Följegyezzük ezt az ünneplést, mert a magyar anekdotának ez a művésze a maga olthatatlan magyar fajszeregetével mondott néhány jó megfigyelést ünneplése alkalmából. A világ minden népénél, úgymond, a fővárosok vezetnek a nacionalizmusban, csak Budapest áll elszigetelten a vidékkel szemben. Budapestnek meg kell változnia, polgárságának az erősebb nemzeti érzés útján kell haladnia. A világot nem a királyok és kormányok igazgatják, hanem az agitátorok, újságírók és bankárok New-Yorktól Moszkváig.

Aachs Mihálytól Adorján Györgyig. — Gulyás Pál magyar életrajzi lexikonjának, ennek a monumentális vállalatnak, most jelent meg az első füzete. Minden magasztalást megérdemel. Olyan alkotás lesz ebből, hogy a késő századok is hálával fogják forgatni köteteit. Gulyás Pál közölni szándékozik mindazoknak az életrajzát is, akiktől legalább egy újságcikk jelent meg.

Böhm Károly stremléke. — A kiváló magyar bölcselethez az egyszerű fakereszt helyett magyarnyelvű díszes márványtáblával jelölték meg sírját Besztercebányán. Az emlék közadakozásból készült. A gyűjtés még a háború előtt megindult, de a közbejött események sokáig megakadályozták az emlék felállítását. A Böhm-kultusz továbbra sem marad félbe. Bartók György, Böhm Károly jeles tanítványa, ki fogja adni mesterének hátrahagyott kéziratait.

Pornografia. — Újabb időben még az úgynevezett jobb körök is kezdik írószámba venni és valódi művésznek tartani az olyan pornografust, akit a bíróság ismételtelen elítélt. Izlésváltozás ide, izlésváltozás oda: a pornografus nem író, nem is művész, hanem egyszerűen nemi szélhámos, az írása eredmények pedig semmi köze sincs az irodalomhoz. Olyan irodalmi szegénylegények ezek a pesti alakok, akik tolluk tisztességét odaadják a pénzért, mert, sajnos, vannak olyan erkölcsi nyomorékok és rokkantérszűsük, akik azt megfizetik.

Egy pornografus halála. — Egy „népszarú” osztrák író Bécében egy fiatalember revolverlövésekkel agyonlőtt. Agyonlőtte azért, mert a hírhedt pornografus regényeivel és folyóiratával a nemi élet és korlátlan szerelmi szabadság agitátoraként lépett föl. Nemzeternyesztő műveit az élvezethajhász emberek izgatott érdeklődéssel olvasták: valósággal kapkodták és falták. A morényletet éppen ezért az iránya elleni szörnyű visszahatásnak kell tekintenünk. A magyar sajtó egy része, természetesen, rajongó rokonérzéssel gyászolta az elhunyt szerencsétlent.

A színpad erkölcsstelensége. — A Városi Színház az egyik állami alkalmazott rendezésében egy operát és egy némajátékot mutatott be. A rendező a darab szellemétől eltérő durva erotikával hozta színre az egyes jeleneteket, amit az egyik kritikus erősen kifogásolt. A rendező ezért a kritikáért becstelenség és hitelrontás címén pert indított! A bíróság a kritikust felmentette. Különös, hogy éppen az teszi meg a följelentést, akit elsősorban kellett volna felelősségre vonni.

A megrendelt darabot elő is kell adni. — A budapesti törvényszék ítéletben kötelezte az Unio színházi részvénytársaságot, hogy Verő Györgynek megrendelt és előadásra elfogadott Pesti Nóta című darabját még ebben az

évben előadja. Az ítélet indokolása szerint a megrendelés és elfogadás tényében benne van az a kötelezettség is, hogy a darabot csakugyan előadják.

Mikszáth Kálmán emlékének gyalázása. — MórícZ Zsigmond a Színházi Élet hasábjain megjelent Bródy-nekrológiájában durva sértést követett el Mikszáth Kálmán emlékéen. Többek között ezt írta: Mikszáth a tót *paraszt-nemes, iparos-gyerek... pénzért* pucolta a *rozsdás ideálokot*, de közben leköpködte, kicsúfolta, kinevette őket. Ez a förmédvény általános fölháborodást keltett, mert a közvélemény egyik nagy emberünk nyegle megsértését látta a kegyelet nélküli nyilatkozatban. A magyar nemzeti irodalomtörténet egyik halhatatlan értéke végre is nem útszéli rongy. Mikszáth Kálmán, a költő fia, feljelentést adott be a bíróságnál MórícZ ellen és példás büntetést kért.

Háborúság a Gárdonyi-filmekért. — A Gárdonyi-örökösök szerződésileg megengedték egy moziszínésznek, hogy a Göre-könyvekben előforduló alakok felhasználásával egy estét kitöltő erkölcsös filmszkeccset írhasson, azt filmre felvehesse és 1927 májusáig Magyarországon és Amerikában játszhassa. A jogért Magyarországon négy százalékot, Amerikában tíz százalékot kötöttek ki. A színész azonban nem fizetett, hanem bejelentette az örökösöknek, hogy Amerikában csődbe jutott. A Gárdonyi-örökösök úgy értesültek, hogy az új hazában pompásan jövedelmezett a film, amit a színész-vállalkozó levélben közölt is itthoni barátaival, sőt az egyik lapban tudósítás jelent meg arról, hogy miképen kell meggazdagodni Amerikában egy magyar színdarabból.

Norella-pör az ügyészségen. — KarinthY Frigyeset Az Estben közreadott Fekete miso című novellája miatt a kir. ügyészség szemérem elleni vétség és vallásgyalázás miatt pörbe fogta. A pörben Herczeg Ferenc volt a szakértő. Véleménye szerint a Fekete misének, melyben KarinthY Hans Heinz Ewors buja irányát akarta kifigurázni, irodalmi értéke van. Nem szállunk perbe a kiváló szakértő véleményével, de az erkölcsteleenség semmiféle vonatkozásban sem lehet irodalmi értékű.

Juhász Gyulát pörbefogták. — Juhász Gyulát, a Petőfi-Társaság tagját, egy vezércikke miatt Szeged volt kormánybiztosa rágalmazás és becsület-sértés miatt feljelentette. A cikkben azt írta Juhász Gyula: „Nem akarunk többé bolsevistát látni, aki a hazafiság álarca alatt orgoványi és britanniás hűstetőkkel dicsekszik, aki a nemzet újjászületésének hajnalát honfitársának vérevel szenteli fel és nem akarunk többé hivatali denuncianst és ellenforradalmárt látni.“ A volt kormánybiztos viszont demagóg vezérnek nevezte a költőt, aki Szegeden munkás-színpadot csinál, a forradalom alatt a szegedi színházat igazgatta, s a város közepén szétverette a magyarokat. A bíróság Juhászt rágalmazás vétségében bűnösnek találta s hárommillió korona pénzbüntetésére ítélte el.

Zerkovitz Arácska-pöre. — Zerkovitz Bélát Hubor Miksa karmester nagyobb összegű kártérítésért bepörölte. A zeneszerző melódiáit ugyanis ő összhangosította és hangszerelte, de a zeneszerző nem fizette meg őt kellőképen. A bíróság húszmillió korona fizetésére kötelezte Zerkovitz Bélát, aki százmillióra becsülte a darabból befolyó jövedelmét. A bíróság a társzerzői viszonyt nem állapította meg.

Gyóni-pör. — Egy műkedvelői előadáson az egyik szereplő elszavalta Gyóni Gózának Cézár én nem megyek című versét. A királyi ügyészség a

mükedvelőt izgatásért perbe fogta. Az elsőfokú bíróság fölmentő ítéletet hozott, de a királyi tábla megállapította az izgatást s megbüntette a mükedvelőt. Ezzel szemben a Kúria kimondta, hogy a világháború folyamán katonai szolgálatra önként bevonult, hadi szolgálatát híven teljesítő, az orosz hadifogságban elhalt, de magyar lélekből fakadó költeményeivel halhatatlan emléküvé vált Gyóni Géának Cézár én nem megyek című verse izgatást nem tartalmaz. A királyi tábla tévedett a költemény tartalmának magyarázata tekintetében s ennek folytán abban is, hogy a költemény elszavalása izgatás volna. A mükedvelőt fölmentették.

Maróczy Géza pöre a Franklin-Társulattal. — Maróczy Géza és Szemere Imre ozelőtt huszonöt évvel A sakkjáték kézikönyve címmel összefoglaló munkát írtak, mely a Magyar Könyvtár kiadásában jelent meg. A kapós könyv a háborús évek alatt teljesen elfogyott. A szerzők, látva a sakkörök érdeklődését, átdolgozták munkájukat, de közben a Franklin-Társulat elhatározásából újra megjelent régi könyvük, melyen még az sem volt föltüntetve, hogy második kiadás. Maróczyék a szerzői jogbitorlás megállapítása és százezer korona vagyoni okégtétel iránt keresetet indítottak a kiadó ellen. A pör egyezséggel fejeződött be.

Nem bizonyítható, hogy a zsidóság ellensége az államnak. — Trenkó József A zsidóság szerepe a bécsi forradalomban címmel cikket írt A Cél folyóiratba. A cikk azt állította, hogy a forradalomnak szocialista rablássá való elfajulása mindenütt a zsidók müve. A zsidó a legsúlyosabb idegbántalmakra hajló faj, a zsidóság pedig semmi egyéb, mint állandó öszzeesküvés az állam és ennek jogrendje ellen. A keresztény felekezetű egyénekkal szemben a zsidóságot a bosszú és a gyűlölet érzése vezeti. A bíróság ezeket a fejtegetéseket s még inkább a többi, jóval indulatosabb állítást a tárgyilagos bírálaton túlmenőknek minősítette s a valódiság bizonyítását nem engedte meg.

A tudományos társulatok fővárosi bizottsági tagjelölése. — A székesfőváros törvényhatósági bizottságának újjászervezéséről szóló 1924:XXVI. törvénycikk 13. §-ának rendelkezései szerint az Akadémia, a Szent István Akadémia, a Kisfaludy-Társaság és a Petöfi-Társaság egy-egy tagot jelölhet, hatósági biztos jelenlétében, a fővárosi törvényhatósági bizottságba. A négy jelölt közül egy kap tagsági kinevezést, de ugyanakkor pl. az ügyvédi kamara több tag beküldésére jogosult! Az eset nagy megdöbbenést keltett városszerte. Mind a négy Társaság fölemelte tiltakozó szavát s a jelölést nem ejtette meg. A kínos helyzetbe került belügyminiszter nem tudta rákényszeríteni a jelölést a négy Társaságra. A tudományos közvélemény hallatlan megalázás gyanánt fogta föl az egész ügyet s ez volt az oka a szenvedélyes ellenállásnak.

Az Akadémia jutalmazottjai. — Az akadémiai nagyjutalmat Berzeviczy Albert Az abszolutizmus kora Magyarországon című munkájának ítelték oda, a Marczibányi-mellékjutalmat Hóman Bálint kapta meg Magyar pénztörténet című munkájáért. A Samuel-díjat vitéz Házy Jenőnek a Soproni magyar szöjegy-zék című értekezése nyerte el, míg a Riedl Frigyes díj Zlinszky Aladárnak jutott Klasszicizmus és romanticizmus című művéért. Az ünnepélyes közgyűlést Jókai emlékének szentelték. Rákosi Jenő Jókai hibáiról tartott előadást, Négyesy László pedig Jókai költői és nemzeti értékéről szóló ünnepi dolgozatát olvasta fel.

Választás az Akadémiában. — Az Akadémia idej nagygyűlésén Berzevicy Albertet újból elnökké választották. Alelnök Illosvay Lajos lett. A tagválasztó teljes ülés tiszteleti tagokká választotta Ravasz Lászlót, Károlyi Árpádot és Teleki Pált. Rendes tagok lettek: Horváth Cyrill, Takács Sándor és Sigmond Elek. Levelező tagok: Zichy István, Zsigmond Ferenc, Moór Gyula, Schütz Antal, Gombos Ferenc, Madzsar Imre, Szekfű Gyula, Groh Gyula, Ortway Rezső és Csiki Ernő. A teljes ülés elhatározta Fraknói Vilmos arcképének megfestését.

Akadémiai mozzanatok. — Császár Elemér az Akadémia ünnepi ülésén kegyeletes hangon újította föl Bayer József emlékeztétét. Élettörténetével kapcsolatban ismertette tudományos munkásságának eredményeit és drámatörténeti dolgozatait. — Fináczy Ernő emlékbeszédben méltatta Apáczai Cséri János érdemeit. A nagyrahatott magyar tudós örökének őrzésére és ápolására ma, mikor egyedüli fegyverünk a kultúra, nagyobb szükségünk van, mint valaha.

Székfoglaló az Akadémián. — A Magyar Tudományos Akadémia első osztályának fölolvásó ülésén Kéky Lajos *Helyi színek költészetünkben* címmel tartotta meg székfoglaló előadását. Vizsgálta azokat az elemeket, melyek egyes vidékek hangulataiul kerültek irodalmunkba. Sorra vette a nagy Alföldet, a Dunántúlt, a Felföldet és Erdélyt. Mindegyik területről megállapította annak éghajlata és földje sajátossága szerint azokat a befolyásokat, amelyeket költőinkre tettek.

A Kisfaludy-Társaságból. — A Társaságban a költői hely betöltése alkalmával nagyobb küzdelem fejlődött ki Zilahy Lajos és Szathmáry István jelöltek között. A választást mindkét párt részéről korteskedés előzte meg, mely azonban mindvégig előkelő színvonalon maradt. A választás is szépen, szabályszerűen folyt le s Zilahy Lajos győzelmével végződött. — Szász Károly a Társaság nagyérdemű titkára másirányú nagy elfoglaltságai miatt a titkárságról lemondott. Utódjául egyhangúlag Voinovich Gézáat választották.

A Kisfaludytákról. — A Kisfaludy-Társaság legrégebbi tagja Rákosi Jenő, akit még 1869-ben választottak meg. Vargha Gyula 1883 óta, Apponyi Albert, Hogedűs István, Herczeg Ferenc és Kozma Andor 1893-tól tagjai a Társaságnak. Jakab Ödön, Radó Antal harminc esztendeje tagok. A legfiatalabb tag Zilahy Lajos, aki akkor még nem élt, amikor Vargha Gyula tag lett. Régebbeni tagok a már említettekén kívül Ambrus Zoltán, Benodek Elek, Berzevicy Albert, Csengery János, Ferenczi Zoltán, Négyesy László, Pekár Gyula és Szabolcska Mihály. Négy tagon kívül a többi mind Budapesten él. A tagok között van négy volt miniszter, két államtitkár, négy képviselő, egy püspök és tizenkét egyetemi tanár.

A Petőfi-Társaság nagydíjainak kiosztása. — A Petőfi-Társaság Jókai Mór emlékének szentelt márciusi nagygyűlésén osztotta ki 500.000 koronás nagydíjait. A Petőfi-nagydíjat Vargha Gyulának, a Jókai-nagydíjat Bársony Istvánnak, a tőzsdei nagydíjat Császár Elemérnek ítélték oda.

Az Irodalomtörténeti Társaságból. — A társaság fölolvásó ülésén Galamb Sándor a magyar alsóbbfajú drámai művek fejlődésével foglalkozott. A magyar operett Bényei István színész és Allaga Géza karmester egyfelvonasos *A szerelmes bojtár*-jával 1862-ben született meg Molnár György Budai

Népszínházában. Miklóssy Gyula pesti színházának és a pesti Népszínház első korszakának ismertetése után Rákosi Jenőt mutatta be, mint a magyar operett legkiválóbb mesterét. Végül az operett hanyatlását vázolta az alsőbbfajú drámai irodalom legújabb ágának — a kabaré-tréfáknak, filmjátékoknak és revü-műfajnak — szerepét világította meg. — Harsányi István egy XVII. századi most felfedezett virágénekről és a debreceni grammatika eddig ismeretlen szerzőjéről értekezett. Kimutatta, hogy a Halmi Megyek cím vers szerzője Győry Mihály és hogy Balassa Bálint istenes énekeinek függelékében két vers szerzője Kőrösi István.

A Filológiai Társaság jubileuma. — A magyar szellemi élet számos kiválóságát magába foglaló Társaság fennállásának 50 éves évfordulója alkalmból ünnepélyes közgyűlésen áldozott egyik alapítója Pónori Thewrewk Emil, kiváló vezére, Heinrich Gusztáv és több más érdemes férfiú emlékének.

A Földtani Társulat jubileuma. — A Magyar Földtani Társulat most ünnepelte fennállásának 75 éves évfordulóját. Mauritz Béla elnöki megnyitójában a társulat múltjával foglalkozott s elismeréssel méltatta a tagok munkásságát. A társulati tagok sorában vannak olyanok, akik már 59, 55 és 50 év óta tagjai a társaságnak.

Az Iparművészeti Társulat jubileuma. — A Trefort Agoston alapította társulat most ünnepelte fennállásának negyvenedik évfordulóját. A társulat sokat tett az általa képviselt művészeti ág fellendülése és fejlődése körül. Tagjai sorában mindenkor helyet foglaltak legkiválóbb műtörténészeink és társadalmi kiválóságaink. Több külföldi kiállításon sikerrel képviselte a magyar iparművészetet.

Magyar Katonai Írók Köre. — Ez az irodalmi kör a magyar katonai irodalom művelésére alakult. Elnöke Hazay Samu lett, másodelnöke Szurmay Sándor, ügyvezető alelnök Pilch Jenő, főtítkára De Scardelli Cézár.

A Vörösmarty-Akadémia. — Az őszirózsás forradalomnak ez a jól ismert alakulata most már előlépett, hogy „a tömörülés erejével próbáljon irányítóan hatni a mai irodalmi anarchia között“. Az Akadémia tagjai: Ambrus Zoltán, Babits Mihály, Barta Lajos, Biró Lajos, Elek Artur, Fenyő Miksa, Füst Milán, Gellért Oszkár, Hatvany Lajos, Heltai Jenő, Herczeg Ferenc, Ignotus, Juhász Gyula, Karinthy Frigyes, Kemény Simon, Kosztolányi Dezső, Krudy Gyula, Laczkó Géza, Lengyel Menyhért, Molnár Ferenc, Móricz Zeigmond, Nagy Lajos, Nagy Zoltán, Osvát Ernő, Révész Béla, Schöpflin Aladár, Szép Ernő, Szini Gyula, Szomor Dezső, Tersánszky Jenő, Tóth Árpád. Az akarata ellenére megválasztott Herczeg Ferenc kijelentette, hogy a forradalomban s még inkább a bécsi „emigrációban“ kompromittált elemekkel semmi körülmények között sem akar együtt lenni.

Bibliotheca Apponyiana. — A nemrégben elhunyt gróf Apponyi Sándor anyagi értékben felbecsülhetetlen könyvtára a Magyar Nemzeti Múzeumba érkezett. Ebben a ritka gazdagságú gyűjteményben körülbelül 3000 darab XV—XVIII. századi külföldön megjelent magyar vonatkozású nyomtatvány van. Megtudjuk belőle, hogy XV—XVIII. században miként vélekedett rólunk a bennünket ma meg nem értő Európa. A könyvtárt ugyanúgy helyezik el Budapesten, ahogyan az a lengyel kastélyban állott. A rendezés munkájában az özvegy grófné is részt vesz. A nemzet mindenkor kegyelettel fogja megőrizni az elhunyt gyűjtő nemes emlékét.

Könyvforgalmunk. — A magyar könyvkereskedelmi statisztikának múlt évi adatai azt mutatják, hogy külföldi könyvbehozatalunk a békeévekkel összehasonlítva nagy visszaesést mutat. 1924-ben 5461 q könyv érkezett hozzánk, míg az utolsó békeév behozatala 22.473 q volt. Mostani területünk sajnos egyharmada csak az akkori Magyarországnak és ha még hozzávesszük, hogy 3444 q-t egy Kopenhágában nyomtatott képeslap teszi ki, akkor megállapíthatjuk, hogy a békebeli mennyiségnek csak kis részét hozzuk ma be könyvekben. Németországból 858 q, Ausztriából 845 q, Cseh-Szlovákiából 120 q, és Franciaországból 110 q könyv érkezett. A német könyvbehozatal erősen csökkent, míg a francia körülbelül a békebeli állapotnak felel meg. Az elmúlt esztendőben 500 esetben körülbelül egy milliárd értékű magyar könyv került külföldre. Legnagyobb volt a kivitel Cseh-Szlovákia felé, azután Ausztriába, Romániába, Németországba, Jugoszláviába és az amerikai Egyesült Államokba. Mennyiségileg meg lehetnének elégedve a kivitellel, mert körülbelül félmillió kötet könyv jutott át a trianoni határon; minőségileg azonban kevés jót mondhatunk a kivitt könyvekről. Legfőbb cikk a füzetes regény és gyöngye külföldi regények magyar fordításai. A jó könyv ritka, mint a fehér holló, a nemzetnevelő könyvek pedig teljesen megakadnak a trianoni határokat védő szuronyerdőben.

Drágák a magyar könyvek. — A drágaság oka a csekély példányszám. Németországban átlag 20.000 példányban nyomják a könyveket, nálunk 3000 példánynál többet nem szoktak nyomtatni egy könyvből s 2000 példánynál több nem is igen fogy el. Egyik kiadóvállalatunk egy sorozat erotikus regényt 4—5000 példányban nyomtat s az előjelek arra mutatnak, hogy a könyveknek erre a fajtájára már van vevőközönség. Egy 280 oldalas elsőrangú kiállítású könyv darabjéért, ha 3000 példányban nyomják, 12.000 K-t kell a nyomdának fizetni. Ehhez járul még a 25 százalék könyvárusi jutalék, a 10 százalék írói honorárium, úgyhogy egy ilyen könyvért a kiadó kb. 25.000 koronát fizet. Amennyivel többet kér a könyvért, az a kiadó haszna. Ha 20.000 példányban nyomnának nálunk egy könyvet, 12.000 K-nál többre nem kerülhetne még egy vaskosabb regény sem. Érdekes, hogy ma a közgazdasági könyveknek van aránylag a legnagyobb kelendőségük. Az utóbbi időben Kozma Andor Goethe Faust-fordításának volt nagy könyvsikere. Már két kiadásban jelent meg s rövid idő alatt 6000 példány fogyott el belőle. Szomorú jelenség azonban, hogy a magyar írók legtöbbször nem találhatnak kiadót. A szerzők javarészből saját kiadásukban jelentetik meg könyveiket s csak díszül teszik rá a könyvkiadó nevét.

Könyvkiadók versenye. — A Dante Könyvkiadó Vállalat Hugo Victor jogutódjától megszerezte a Nyomorultak fordítási jogát. A regény meg is jelent 140.000 koronás áron. Ez a körülmény versenyre indította a Révay-Testvéreket, akiknek már régóta készen áll a szedése. Hirtelen elhatározással forgalomba hozták a regényt 84.000 koronás áron. Hogy a versenyt meddig bírják a kiadók és hogy melyikük fizet rá, az bizonytalan: a lényeg az, hogy a közönség aránylag olcsón jut a regényhez. Félünk azonban, hogy a kiadók abbahagyják az olcsósági versenyt s a könyv árát közös egyetértéssel — felemlik.

Két kocsit könyv. — Az Athenaeum könyvkiadó r. t. címére két vasúti kocsira való könyv érkezett Edinburghból. A részvénytársaság az Athenaeum

könyvtár köteteit annak idején, hogy minél olcsóbban juttathassa a közönség kezébe, a skót Nelson-cégnél nyomatta. A háború miatt a példányok egész serege kinrokadt. Sikerült nemrégiben felszabadítani és hazahozatni a könyvkészletet. Móricz Zsigmond, Heltai Jenő, Szemere György, Tóth Béla, Szini Gyula és más magyar szerzők mellett Zola, Kellermann, Balzac, Maupassant, Murger, Dickens, Tolsztoj, Gorkij, Meresovszkij munkái szerepelnek a kötetek között.

A világ 1923. évi könyvtermése. — A legtöbb könyv Angliában jelent meg: 12.247 drb. Franciaországban: 9159 drb. Az Egyesült Államokban: 8873 drb. Legkevesebb könyv jelent meg Luxemburgban: 140 drb. Az előző évhez képest minden államban szaporodás mutatkozik, kivéve Franciaországot, ahol 173-mal csökkent a megjelent könyvek száma. Magyarországon 1923-ban 1762 könyv jelent meg. Ebből eredeti 1349, fordított 413.

Orientalista könyvgyűjteményeink kivándorlása. — Goldzieher Ignác gazdag könyvtára egy angol mecénás bőkezűségéből ajándékképpen a jeruzsálemi zsidó egyetem birtokába került. Most Venetianer volt újpesti főrabbi értékes orientalista gyűjteménye is külföldre vándorolt.

A mai szerkesztőség. — Egy mostani nagy napilapnak körülbelül a következő állandó alkalmazottai vannak: 46 szerkesztőségi tag, 90 kiadóhivatali tisztviselő, 200 kihordó, 50 éjjeli és nappali expedíciós alkalmazott, 20 szolga, 6 öntő, 3 gépmester, 1 villanyszerelő, 12 segédmunkás, 3 korrektor, 2 metőr, 5 kéziszedő és 11 gépszedő, vagyis összesen 449 többnyire családos ember. Ha azonban még ideszámítjuk a külföldi tudósítokat, az alkalmi munkatársakat s a külső cikkírókat, még jóval több azoknak a száma, akik egy nagy szerkesztőségben munkához jutnak.

Felelős szerkesztő fölé nem lehet szerkesztőbizottságot állítani. — A Kúria nemrégiben elvi jelentőségű ítéletet hozott, melyben kimondotta, hogy a felelős szerkesztő nem köteles elfogadni a fölébe helyezett szerkesztőbizottságot, mert nem vállalhat felelősséget akkor, ha a lapot minden feltétel nélkül mások irányítják.

A sajtószabadság. — Nagyon sok szó esett mostanában a sajtószabadságról. Persze azok beszéltek legtöbbet, akik valamikor kézigránátos terrorfiúkkal gyakorolták a sajtószabadságot. Ma persze elénségei minden lapbetiltásnak. Egy bizonyos. Hogy ha valaki a sajtószabadságot valóban nagy dolognak tartja, akkor el kell ismernie a sajtó felelősségét is és nem engedheti meg, hogy ezzel a legrútábbul visszaéljenek.

Színház és cenzúra. — A kultusztárca költségvetésének parlamenti tárgyalása során a színházakról szóló szakasznál az egyik felszólaló a többek között a következőket mondotta: A mai színházi produkcióban igen kevés a művészet. A legtöbb színházban olyan darabokat játszanak, melyek legföljebb egy jó vacsorához, vagy egy jó éjszakához ébresztenek kedvet. A mai színházak valósággal a szexuális büntények közönséges mutatványos bódéivá süllyedtek. — Ebből a felszólalásból lett is azután hadd el hadd. A nyilatkozatok és cikkek özöne harsogott a felszólaló által kívánt színházi cenzúra ellen. Történt pedig mindez a művészet szabadságának védelmében. Az egyik cikkíró buzgalmában odáig ment, hogy Sophoklész Oedipusának, Shakespeare Hamletjének és Katona Bánk Bánjának a másorról való levételét kérte, félre

nem érthető ironikus célzattal. Bodónéként azonban arról, amiről a felszólaló tényleg beszélt, egy szót sem szóltak: hogy tudniillik vannak színházaink, amelyek valóban olyanok, aminőknek a felszólaló jellemezte. Ezeknek pedig nem ártana egy kis kijózanító cenzúra.

Imaoka japán tanár színházainkról. — Szerinte színházaink szemérmetlenek. Allandóan a szerelmet variálják. Japánban katasztrófa lenne a színházban szerelemről beszélni. Ott a hiúság büntetéséről, a barátságról, a szülői tiszteletről, a bátorság dicsőítéséről és nem a nemi életről szólnak a színdarabok. A japán tanár a pesti lokálokban szégyelte magát az erkölcsatlenség tombolása miatt. Lesújtó bírálat, de mi magunk is tudjuk, hogy előadott darabjaink jórésze nem az irodalmat szolgálja, hanem némely embernek a zsebét és igen sok embernek mohó élvezetvágát.

Egy nagy színház költségei. — Egy nagyobb budapesti drámai színház havi átlagos kiadása körülbelül 1500 millió korona. (Dologi kiadásokra 430 milliót, személyzeti kiadásokra 520 milliót, adókra és egyéb járulékokra 500 milliót költenek.) Az operett-színházak kiadásai, a maguk végzetesen kifejlesztett primadonna-rendszere miatt, legalább 25 százalékkal magasabbak. (Természetesen a helyárák is ennyivel drágábbak, hogy a költségtöbblet megtérüljön.) Ha a színházak nem akarnak napi kiadásaira ráfizetni, a napi jegyeknek legalább 60 százalékát el kell adniok, ami nem mindig sikerül.

Zöld Szamár Színház. — Ilyen is van már Budapesten, a Csengery-utcában. A legfiatalabb színészek és írók vállalkozása március végén tartotta első előadását. Színre került két scenírozott költemény, egy frógép-orchester, egy jazzband recitativ és egy szatirikus komédia. Az egyik darab főszerepeit két grammofon, egy fényképezőgép, egy oroszlán és egy strucc játszották.

A magyartalan filmfeliratok ellen. — A Magyar Színpadi Szerzők Egyesülete egyik rendkívüli közgyűlésén tiltakozott a magyartalan és ízléstelen filmfeliratok ellen. Míg műveltebb íróink általában vigyáznak a magyar nyelv tisztaságára, addig a filmek magyar föliratai megsúfolják a magyar nyelvet. Az egyesület minden eszközt igénybe óhajtott venni, hogy a tiszta magyar nyelvet a filmfeliratokban uralomra juttassa és jogába iktassa.

Az erkölcstelen színdarabok ellen. — A newyorki ügyesség hadat üzent az erkölcstelen színdaraboknak és tizenkét darabot levétetett a műsorról. Egy magyar darab is van köztük: Vajda Ernő Háremje. Ezentúl minden darabot jól megvizsgálják előadása előtt. Nálunk sem ártana, ha a kifogástalan darabok biztosítására megfelelő intézkedések lépnének életbe.

Állástalan írók és újságírók. — Gazdasági helyzetünk egyik tünete az állástalan írók és újságírók szervezkedése. Ma kevés olyan magyar író van, aki írásából kollő jövedelmet tudna magának biztosítani. A legnagyobb tárcá-honorárium egymillió korona, de négy-öt novellánál többet egy hónapban nem lehet elhelyezni. Jónévű írók 300–400.000 koronáért kénytelenek értékesíteni novelláikat. Egy regényből legfeljebb 3000 példányt nyomnak. Ha az írónak sikerül kiadót találnia a regénynek nagy a sikere, legfeljebb 15 millió koronát kap munkájáért. A verskötetekről ne is szóljunk. Az írók fő jövedelme a fordítás, különösen a színdarabok fordítása. Ha a darabnak nagy a sikere, 6–7 millió koronát lehet vele keresni. Egy tízfős regény fordításáért 3 millió koronát adnak. Azonban a kiadók a regényfordítások egy részét olcsóbb

munkaerőre bízzák. Elmondhatjuk, hogy kiváló írók ma kétségbeesetten és minden remény nélkül küzdenek a mindennapi kenyérért. Körülbelül 150 újság-író és vagy 50 jobbnévű magyar író van, akiknek nincs semmi biztos jövedelmük és megélhetésük.

Írói fizetések Angolországban. — A londoni napilapok szerkesztőségében a riporterek és az alsóbb kategóriába tartozó munkatársak hetenkint negyfel millió koronát keresnek. Fölfelé alig van határa az újságírói fizetéseknek és honoráriumoknak. Mr. Gardiner egy 1500 szavas vezércikkért 7 millió koronát kap. Másoknak még többet fizetnek. Igaz, hogy egy-egy lap több milliót.

Könyrnymtatási iparunk válsága. — A veszített háborús a nyomában járó gazdasági elszegényedés megcsökkentette a nyomdai munkások számát. A háború előtt Budapesten 1505 gép és 5658 munkás dolgozott, míg a vidéken 2195 gép mellett 4306 munkás talált foglalkozást. Napjainkban Budapesten 1255 gép és 3760 munkás dolgozik, míg a vidéken 838 gép 1388 munkást foglalkoztat.

A magyar irodalom a prágai egyetemen. — Bujnák Pál evangélikus lelkész és tót irodalomtörténész a prágai cseh egyetemen a magyar irodalom magántanára lett.

Az első tót színdarab magyar nyelven. — Faragó Ödön színigazgató Szvetoszláv F. Urbanovics tót író Poklesky című négyfelvonásos színművét elfogadta előadásra. A darabot Botlások címen Kassán fogja bemutatni a jövő színi évadban. Ez lesz az első tót színdarab magyar színpadon.

Országh Pál. — Fájó örömmel olvastuk, hogy a nagy tót költőnek A császár felesége című verses regénye Schöpflin Géza eperjesi kollégiumi tanár magyar fordításában „Bratislavában“ megjelent. Fáj nekünk, hogy ezt a könyvet Bratislavában nyomatták, de örülünk is, mert a fordításból igazolt-nak látjuk, hogy Országh Pál valóban jeles költő volt, munkája értékes alkotás. Országh Pál Miskolcon tanult, Budapesten szerzett ügyvédi oklevelet, majd kir. járásbíró lett, később pedig ügyvédi gyakorlatot folytatott. Méltó tolmácsolója volt tót nyelven Petőfinek, Aranyak és Madáchnak, akiktől minden bizonnyal ihletést is kapott.

Jókainak sem kegyelmeznek meg a szerbek. — A szerb belügyminisztérium nem engedte meg a szabadkaiaknak, hogy Jókai-emlékkünnepélyt rendezzenek. A majdnem 1 milliót számláló délvidéki magyarságnak nincs színháza, mert magyar színjátszásra nem lehet engedélyt kapni. Ha valami ártatlan vígjátékot vagy operettet tanulnak be a műkedvelő társaságok, akkor a legnagyobb üldözésnek teszik ki magukat, mert a magyar szót a szélsőséges szerb nemzeti elemek kihívásnak tekintik.

Ady Endre verseinek szerb fordítása. — Manojlovics Tódor, a modern szerb költők vezére, a Szeretném ha szeretnének című kötet verseinek nagy részét szerb nyelvre fordította. A fordító nagyváradi akadémiai tanulmányi ideje alatt hozzátartozott Ady Endre baráti köréhez. Ennélfogva jól ismeri Adyt és irányát.

Tisztújítás a temesvári Arany János-Társaságban. — A Társaság kulturális programját kibővítve újra alakult. Díszelnökök lettek Szentkláray Jenő és Szaboleska Mihály. Jároasy Dezsőt elnökké, Uhlyarik Bélát ügyvezető-elnökké, Jörgné Draskóczy Ilonát alelnökké és Réthy Imrét főtítkárrá választották. A tisztújítás után a tagválasztást ejtették meg.

A Délvidéken irodalmi társaság nem alakulhat. — Szántó Róbert pap-költő mozgalmat indított a Délvidéken a Vajdasági Magyar Irodalmi Társaság létesítése érdekében. A szerb belügyminiszter a Társaság megalakulását nem engedélyezte. A Délvidéken tilos a magyar irodalom, üldözött a magyar kultúra.

Magyar szerzők és Páris. — A párisi szinigazgatók eddig az idegen szerzőket nem juttatták szóhoz színpadjaikon, a gyakori darab-bukás azonban arra indította őket, hogy megnyissák színházaikat idegen szerzőknek is, köztük a magyaroknak. A bevonulandó magyar szerzők között találjuk Herczeg Ferencet Kék rókájával, Molnár Ferencet Farkasával, Fazekas Imrét Altonájával, Vajda Ernőt Délbibájával, Lakatos Lászlót A fej vagy írásával, Fodor Lászlót Navarrai Margitjával. Egy-kettőtől eltelve talán több értékes darabot is találtak volna párizsi kivitelre.

Az első párisi magyar színteladás. — A párisi magyarok két színtársulatot is alakítottak. Az egyik a Párisi Magyar Színház, a másik a magyar színészekből alakult Párisi Kamara-Társulat. Az előadások magyarnyelven folynak és francia szerzők darabjai kerülnek előadásra. Első alkalommal Jean Sarmont Hamlet házassága című darabját játszották. A francia kritika megelégedéssel emlékezett meg erről az előadásról.

Magyarnyelvű újság Párisban. — Az „emigránsok“ Párisban Köztársaság címmel magyar lapot indítottak. A lap az „októberi vívmányok“ jel-szavával az „öszirózsás forradalom alapján“ indult meg. A vezető cikket gróf Károlyi Mihály írta bele „a leláncolt magyar szabadságért“. A többi cikket gróf Károlyi Mihályné, Jászi Oszkár, Linder Béla és a többi jólismert nagyság írták. Van-e, ki e neveket nem ismeri? És amit e nevekhez gondol...

Encyclopaedia Britannica. — Nem rég jelent meg ennek a hatalmas angol lexikonnak három pótkötete, melyek az 1910–21-ig terjedő idők eseményeit ölelik fel. Nekünk magyaroknak is jutott hely ebben a világot jelentő gyűjteményben. Kétezer szóban el van mondva benne irodalmunk története is. Az ismertetést Zolnai Béla írta. Némi hiba Zolnai Béla hibáján és akaratán kívül becsúszott ebbe az ismertetésbe. Reméljük azonban, hogy ezek a legközelebbi kiadásban kiigazíthatók.

Angol irodalmi újdonság magyar szerzőtől. — Ferenczy Árpád volt jogakadémiai tanár, Thümmel Timotheus Hangyái címen egy társadalmi szatirát adott ki angol nyelven. Az angol lapok rendkívüli könyvnek mondják és némelyek Swift írásaihoz hasonlítják. Palágyi Lajos egy nyilatkozatában azt állítja, hogy ő is írt a hangyákról egy könyvet, szintén társadalmi szatirát. Könyve 1910-ben résztvett a Kisfaludy-Társaság pályázatán. A könyvpiacra nem került, mert szerzője attól félt, hogy „nálunk ma a szatirát félreértik s destruktív motívumokat magyaráznak bele“. Ferenczy annak idején gyakran felkereste Palágyi társaságát szokott találkozóhelyükön, ahol ismételten szóba került a kéziratos mű, sőt Ferenczy abba betekintést is nyert. Várjuk ezek után hogyan fog végződni a hangya-pör?

Mit tudnak rólnak az olaszok? — Nem sokat. Az egész világ irodalmát feldolgozó milánói Almanacco Letterario például egyetlen sorban emlékszik meg a magyar irodalomról, pedig a kötet 400 oldalas. Magyar szerzők könyvei nincsenek meg az olasz könyvtáraknál, holott Herczeg Ferenc Kék Rókája és Erdős Renée János Tanítványa érdeklődést keltett az olasz színpadon.

Heltai Jenő 111-es című regénye is megjelent olaszul. A regényhez Guido da Verona írt terjedelmes előszót.

Dante-fordítás prózában. — A Franklin-Társulat kiadásában megjelent Kenedy Gézától Dante Isteni színjátékának (Pokol, Purgatórium, Mennyország) prózai fordítása egy kötetben. A magyarázatok és a jegyzetek külön kötetbe vannak foglalva; azonban a mai könyvnyomtatási viszonyok miatt ezek nem jelenhettek meg a fordítás szövegével egyidőben.

Magyar esték Finnországban. — A testvér finn nép irodalmi társasága helsinki pompás színházában február 18 án ünnepelte Jókai születésének száz éves évfordulóját. Jókai életét és műveit Faragó József hazánkfia méltatta. Az ünnepély műsorán Petőfi-versek is szerepeltek finn fordításban, azonkívül magyar népdalok és kurucnóták. — Madách Imre emlékének február 23 án áldoztak a finn Nemzeti Színházban. A műsor a magyar Himnusz-szal kezdődött, majd az Ember Tragédiájának hatodik színét játszották el. Csekey István „Allambölcseleti elemek Madách Az Ember Tragédiájában” című tanulmányát olvasta fel.

Molnár Ferenc Lilioma Kínában. — A sanghai-i német színtársulat tíz évi szünetelés után újból megkezdte előadásait. Műsorán Molnár Ferenc Lilioma is szerepelt. Az első előadás fényes ünnepségek között folyt le. A kínai kormány képviseltette magát az előadáson; megjelentek a kínai irodalmi társulatok, színigazgatók, színészek és számos kiválóság. A darab nő főszerepét egy magyar zongoraművész nő játszotta. A shanghai-i angol lapok lelkes hangon írtak az előadásról s Molnár Ferenc művét a színpad legsikerültebb alkotásai közé sorozták.

A Biblia. — A legnagyobb példányszámban nyomják s a legtöbbet vásárolják ma is a bibliát. A múlt évben tízmilliót kötet fogyott el belőle. A legtöbb Kínában kelt el, jöllehet ott a lakosságnak csak igen kis százaléka keresztény, ezek azonban buzgón olvassák a bibliát. Kínában a múlt évben negytmilliónál több kötetet adtak el a legkülönbözőbb tájszólásokon készült fordításokból. Legkevesebb biblia kell Oroszországban, mert a szovjetkormány megtiltotta a szentkönyv terjesztését.

Új Biblia-fordítás. — Masznyik Endre, volt pozsonyi teológiai akadémiai tanár Károli Gáspár nyomába lépve, lefordította az Új Testamentumot. A fordításról egyházi és irodalmi tekintélyek úgy nyilatkoztak, hogy nemcsak a magyar protestantizmusnak, hanem a magyar irodalomnak is nyeresége és díszo lesz. Kit lep meg ezek után az a szomorú tény, hogy Masznyik Endre nem kap kiadót?

A biológia magyar úttörői. — Méhes Gyula és Karl János Természet-történelem címmel egy új könyvsorozatot indítottak meg. A most megjelent I. kötet húsz magyar természettudós életrajzát foglalja magába. (Apáczai Csere János, Miskolczi Gáspár, Grossinger János, Kitaibel Pál, Diószegi Sámuel, Brassai Sámuel, Petényi Salamon, a két Fridwaldszky, Hanák János, Margó Tivadar, Hazslinszky Frigyes, Xantus János, Herman Ottó, Jurányi Lajos, Entz Géza, Borbás Vince, Paszlavszky József, Simonkai Lajos, Daday Jenő, Apáthy István.) Tudósoknak, papoknak, tanároknak, egyszerű és szegény, de tudásban gazdag és lelkes embereknek állítottak itt emléket. (Az életrajzok írói: Geszti Lajos, Horváth Károly, Karl János, Méhes Gyula, Szilády Zoltán, Varga Sándor, Zalányi Béla.)

Magyar régiségek és furcsaságok. — Trócsányi Zoltán ezen a címen egész sereg történelmi adalékot adott ki. Művelődéstörténeti kérdéseket is fejtet. Ezek közül legérdekesebb az a tanulmánya, melyben azt igyekszik igazolni, hogy az első nyomtatott magyar könyv Galeotti De Homine című munkája volt. A nyomtatvány szerint 1471-ben vagy 1472-ben jelent meg Budán, a Hess András által vezetett nyomdában. Ez a nyomda adta ki aztán a Budai Krónikát 1473-ban. Irodalomtörténeti szempontból fontos megállapítása Dávid Ferencről, hogy őt korábban Herthelnek hívták, mint Heltai Gáspárt Helthnek. Mindketten erdélyi-észász-származásúak.

A debreceni színház története. — Szathmáry Zoltán debreceni újságíró tollából figyelemre méltó könyv jelent meg a debreceni színházról. A színház történetén kívül bemutatja a színre került darabok teljes jegyzékét is. A 152 oldalas munka a debreceni Méliusz-nyomda kiadásában jelent meg.

Erdélyi irodalmi előadások. — A székely egyetemi hallgatók egyesülete öt előadást rendezett, hogy a magyar közönséggel megismertesse a megszállott területen és Budapesten élő erdélyi költőket. Bevezető beszédet Ravasz László ref. püspök mondott, Hartmann János az erdélyi líráról, Perényi József az erdélyi prózairókról, Csanády György és Asztalos Miklós a Magyar országon élő erdélyi írókról és költőkről, Imre Sándor Erdély kulturális életéről, Bodor Aladár az erdélyi nőirókról, Solymossy Sándor a székely népbaladákrol tartott előadást. Az egyes előadásokon a megfelelő verseket és énekszámokat neves művészek mutatták be.

Gragger Róbert egyetemi tanár. — A pécsi egyetem elhatározta, hogy tiszteletbeli nyilvános rendes egyetemi tanári kinevezéssel terjeszti föl Gragger Róbert berlini egyetemi tanárt, a berlini magyar intézet alapítóját és igazgatóját. Gragger Róbert erre a kitüntetésre tudományos működése révén valóban rászolgált. Ha már nem tudtak helyet szorítani számára valamelyik magyar egyetemen, legyen meg legalább ez a kitüntetése.

Külföldi Magyar Tudományos Intézmények Szövetsége. — Gragger Róbertnek a berlini Magyar Intézet igazgatójának kezdeményezésére alakult ez a magyar szempontból felbecsülhetetlen eredményeket létrehozható szövetség. Az alakuló összejevetelen ott voltak Farkas Gyula a berlini egyetem magyar lectorsa: Echaradt Ferenc a bécsi magyar történelmi intézet részéről, Lábán Antal a bécsi Nagy Collegium Hungaricum részéről, Divéky Adorján Varsóból, Csekey István egyetemi tanár és Virányi Elemér egyetemi lector Dorpatból. Megbeszélték azokat a kérdéseket, melyek a magyar tudomány külföldi művelőit érdeklik. Elhatározták, hogy folytatják a magyar vonatkozású bibliografikus anyag gyűjtését minden államban s feldolgozzák a magyarországi és a külföldi államok között mutatkozott kulturális és gazdasági kapcsolatokat.

A szerkesztők és kiadók figyelmébe. — A név kötelez. A nagy kiadónak és a tudományos szerkesztőknek ügyelniük kell arra, hogy munkatársaik ne kövessenek el merőnyleteket a magyar nyelv legelősebb szabályai ellen. Legutóbb megjelent egy tudományos kötet, amelynek előszava így indul meg: „Ez a két kötet 1913-ban készült és 1914 óta kiszedve várták, hogy napvilágra jussanak.” Mivel célunk nem a kipollengézés, hanem az irodalmi gondosság sürgetése, nem írjuk ki a kiadó, szerkesztő és szerző nevét, csak sajnálkozunk,

hogy az emberek a legegyszerűbb gondolatokat sem tudják tisztességesen kifejezni.

Helyreigazítás. — Az Irodalomtörténet legutóbbi füzetének 158. lapján megjelent levélre (Ady-ügy) Rédey Tivadar választ írt szerkesztőségünkbe. Ebben kifogásolja, hogy a levélíró a pamflet definíciójában a Révai-lexikont használta forrásként a visszautasítja bírálójának leckéztetését.

Új könyvek.

Verses kötetek.

- Ady Endre: Új versek. 8. kiad. Bp. 1925. 120 l. Athenaeum.
 Boda Béla és Gonda Ferenc: Igric-antológia. Kaba. 1925. 48 l.
 Bodor Aladár: Töredelem. Bp. 1925. 100 l. Stádium.
 Boross Sándor: Arvaság. Bp. 1924. 126 l. Corvina.
 Darás Gábor és Rissányi József: Két életből. Ujpest. 1925. 74 l.
 Forbáth Sándor: Vidéki örökség. Bp. 1925. 94 l.
 Hangay Sándor: Csaba útján csillag porzik. Bp. 1925. 212 l.
 Kemény György: Vas András. Detroit. 1922. 188 l.
 Kiss Dezső: Hazám. Bp. 1925. 96 l. Centrum.
 Mécs László: Rabszolgák énekelnek. Berlin. 1925. 152 l. Voggenreiter.
 Némethy Géza: Az ész tragédiája. Bp. 1925. 164 l. Kisfaludy-Társaság.
 Orosz Iván: Fekete tulipán. Zalaegerszeg. 1925. 80 l.
 Radó Ernő: Könnyes tegnapok. Bp. 1925. 46 l. Meteor.
 Reményik Sándor: Egy eszme indul. Kolozsvár. 1925. 134 l. Stádium.
 Sajó Sándor: Muzsikaszó. Bp. 1925. 160 l.
 Szilágyi-Simon Erzsébet: Én, az asszony. Bp. 1925. 100 l. Genius.
 Tamás Ernő: Idegen istenek. Bp. 1925. 30 l. Pax.
 Thirring Gusztávné: Dalok és mesék. Bp. 1925. 64 l. Stádium.
 Vidor Marcel: Muzsikál az élet. Bp. 1925. 32 l. Fáklya.
 Vörösmarty-anthologia. Bp. 1925. 192 l. Napkelet.

Elbeszélő kötetek.

- Bródy Sándor: Rembrandt. Bp. 1925. 176 l. Athenaeum.
 Erdélyi történetek. Benedek E'ek előszavával. Bp. É. n. 238 l. Athenaeum.
 Finta Sándor: Szenvedés. Szombathely. 1925. 98 l.
 Földi Mihály: Az élet tolvaja. Bp. É. n. 120 l. Franklin.
 Gárdonyi Géza: Isten rabjai. 4. kiad. Bp. 1925. 339 l.
 Hallósy Mártha: Két Eva. Bp. 1925. 144 l. Pallas.
 Komáromi János: Hé, kozákok. Bp. 1925. 182 l. Stádium.
 Komáromi János: Zúg a fenyves. Bp. 1924. 168 l. Napkelet.
 Lakatos László: A teve. Bp. 1925. 170 l. Athenaeum.
 Lázár István: Krisztus! 2. kiad. Bp. 1924. 178 l. Omnia.
 Mikszáth Kálmán: A fekete város. Bp. 1925. 525 l. Franklin.
 Moly Tamás: Karneval. Bp. É. n. 112 l. Franklin.

- Nádas Sándor: Akiért csak a kezét kell kinyújtani. Bp. 1925. 168 l. Genius.
 Pekár Gyula: Lord Burlington arcképe. Bp. 1925. 158 l. Singer és Wolfner.
 Radó Ernő: A nagy betegség. Bp. 1925. 158 l. Meteor.
 Radó Imre: Az akarat szárnyán. Bp. 1925. 182 l. Pantheon.
 Szederkényi Anna: Amiért egy asszony visszafordul. Bp. 148 l. Athenaeum.
 Tabéry Géza: Szarvasbika. Bp. É. n. 232 l. Athenaeum.
 Térey Sándor: Visszatérés. Bp. É. n. 224 l. Franklin.
 Új Élet. Gyűjtemény ifjú erdélyi írók műveiből. Bp. 1925. 48 l. Centrum.

Szindarabok.

- Bibó Lajos: A juss. Bp. 1925. 88 l. Pallas.
 Bodnár Gyula: Mikes. Bp. 1925. 38 l. Szerző.
 Csöte Károly: A kis Jókai. Szentgotthard. 1925. 14 l. Kókai.
 Csöte Károly: Melyiket a kilenc közül? Bp. 1925. 19 l. Kókai.
 Szomaházy István: Januári regé. Bp. É. n. 140 l. Athenaeum.
 Zilahy Lajos: Süt a nap. 2. kiad. Bp. 1925. 101 l. Athenaeum.

Tudományos munkák.

- Aiszeghy Zsolt: Vázlatok. Bp. 1925. 146 l. Pallas.
 Bene Kálmán: Arany természetérzéke. Csurgó. 1925. 50 l.
 Bognár Cecil: Tanulmányok a gyermeki lélekről. Berlin. 1925. 114 l.
 Borbély István: A mai unitárius hitelvek kialakulásának története. Kolozsvár. 1925. 104 l.
 Császár Elemér: A magyar irodalmi kritika története a szabadságharcig. Bp. 1925. 410 l. Pallas.
 Darkó Jenő: Pecz Vilmos emlékezete. Bp. 1925. 26 l. M. T. Akadémia.
 Dengl János: A hazai felső kereskedelmi iskolai tanárok képzésének és képesítésének multja és jelen állapota. Bp. 1925. 74 l. Lampel.
 Gábor Ignác: A magyar ritmus problémája. Bp. 1925. 194 l. Lampel.
 Gál János: Jókai élete és írói jelleme. Berlin. 1925. 304 l. Voggenreiter.
 Gopcsa László: Emlékezések. Bp. 1925. 110 l. Pfeifer.
 Gyárfás Elemér: Bethlen Miklós kancellár. Dicsőszentmárton. 1924. 226 l. Stud.
 György Lajos: Balogh Endre emlékezete. Kolozsvár. 1925. 36 l. Minerva.
 Harsányi István: Szinyei Gerzson élete és munkái. Sárospatak. 1925. 48 l.
 Hóman Bálint: A magyar hún-hagyomány és hún-monda. Bp. 1925. 106 l.
 Hóman Bálint: A Szent László-kori Gesta Ungarorum és XII—XIII. századi leszármazói. Bp. 1925. 108 l. M. T. Akadémia.
 Horváth Ödön: Brodeczky Sámuel élete. Bp. 1924. 412 l.
 Hossvai Péter: Az híres nevezetes Tholdi Miklósnak jeles cselekedeteiről és bannokságáról való história. A szöveget a legrégebb löcsei kiadás után Dési Lajos közli. Bp. 1924. 24 l. Magyar Bibliofil-Társ.
 Kallós Ede: Görög élet és műveltség. Bp. É. n. 200 l. Athenaeum.
 Kozári Gyula: A Madách-kérdés. Pécs. 1925. 107 l. Szent István.
 Kozma Andor: Gróf Zichy Géza emlékezete. Bp. 1925. 25 l. M. T. Akadémia.
 Loczka Alajos: Az alchimia története. Bp. 1925. 218 l.
 Lócsy-Schmidt Ede: A mérnöki rendtartás XVIII. századvégi elő nyomai Magyarországon. Bp. 1925. 24 l. Egyetemi nyomda.
 Méhes Gyula és Karl János: A biológia magyar úttörői. Bp. É. n. 236 l. Ath.

- Nagy Sándor: Jókai. Brassó. 1925. 112 l. Brassói Lapok.
 Neményi Imre: Apáczai Csere János. Bp. 1925. 180 l. Lampel.
 Osváth Gedeon: Petőfi aszódi ifjúsága. Aszód. 1925. 24 l. Stádium.
 Papp Viktor: Arcképek a magyar zenevilágból. Bp. 1925. 168 l. Stádium.
 Pastinszky János: Gyakorlati magyar-török szótár. Bp. 1925. 1377 l.
 Pauler Akos: Bóhm Károly emlékezete. Bp. 1924. 12 l. M. T. Akadémia.
 Schmidt József: Ázsia világossága. Bp. É. n. 288 l. Athenaeum.
 Schöpflin Aladár: Irók, könyvek, emlékek. Bp. É. n. 136 l. Franklin.
 Ifj. Somsich Andor: Liszt Ferenc élete. Bp. 1925. 480 l. Napkelet.
 Steier Lajos: Az 1849-i trónfosztás. Bp. É. n. 388 l. Genius.
 Szathmáry Zoltán: A debreceni színház története. Debrecen. 1924. 152 l.
 Szendrey Zsigmond: Nagyszalontai gyűjtés. Bp. 1924. 370 l. Kisfaludy-Társ.
 Takáts György: A budapesti áll. Mária Terézia leánygimn. tört. Bp. 1925. 132 l.
 Törös László: Jókai regényíró művészete a Debreceni Lunatikus alapján. Nagy-
 körös. 1925. 44 l.
 Trócsányi Zoltán: Magyar régiségek és furcsaságok. Bp. 1924. 255 l. Dante.
 Woszely Ödön: Nagy pedagógusok. 2. kiad. Bp. 1925. 319 l. Lampel.
 Viazota Gyula: Gróf Széchenyi István naplói. Bp. 1925. 924 l.

Fordítások.

- Andersen: Összes mesék és történetek. IV. köt. Ford. Hevesi Sándor. Bp. 324 l.
 Ba'zac: A Nucingen-ház. Ford. Szini Gyula. Bp. 374 l. Genius.
 Bashkirtseff Mária Naplója. Ford. Berend Miklósné. Bp. 478 l. Genius.
 Benoit: A király gyűrűje. Ford. Révay József. Bp. 280 l. Genius.
 Bordeaux: A jelenkori gondolkodás mesterei. Ford. Fredericzy M. és Irmei F.
 Bp. 212 l. Athenaeum.
 Cocteau: A párisi fiú. Ford. Szinnai Tivadar. Bp. 104 l. Genius.
 Curwood: A farkasember. Ford. Szinnai Tivadar. Bp. 140 l. Genius.
 Dosztojevszkij: Netocska Nezvanova. Ford. Szabó Endre. Bp. 212 l. Franklin.
 Géraldy: Ezüstlakodalom. Ford. Salgó Ernő. Bp. 190 l. Genius.
 Hastie Vilmos: A református gondolkodás alapelvei. Ford. Budai Gergely. Bp.
 1925. 188 l.
 Hémon: Maria Chapdelaine. Ford. Csetényi Erzs. Bp. 162 l. Franklin.
 Huysmans: Uton. Ford. Várkonyi Nándor. Bp. 1925. 464 l. Athenaeum.
 Jerome K. Jerome: Minden út a kálváriára vezet. Ford. Bartos Zoltán. Bp.
 294 l. Franklin.
 Thomas Mann: A varázshegy. Ford. Túróczi József és Révay József. Bp. 660
 l. Genius.
 Maupassant: A Tellier-ház. Ford.: Király György. Bp. 190 l. Athenaeum.
 Maupassant: Tóni bá'. Ford.: Lányi Viktor. Bp. 162 l. Athenaeum.
 Maupassant: Parent úr. Ford. Kuncz Aladár. Bp. 196 l. Athenaeum.
 Papini: Krisztus története. Ford. Révay József. Bp. 572 l. Athenaeum.
 Rouquette: A kóbor állat. Ford. Kosáryné Réz Lola. Bp. 232 l. Athenaeum.
 Schopenhauer: Eletbölcsesség. Ford. Kelen Ferenc. Bp. 1925. 278 l. Pantheon.
 Shaw: Szent Johanna. Ford. Hevesi Sándor. Bp. 230 l. Athenaeum.
 Szentirás. Harmadik kötet. Ford. Frenkel Bernát. Bp. 1925. 344 l.
 Wells: Bealby. Ford. Szinnai Tivadar. Bp. 254 l. Genius.
 Zuccoli: Ilát így történt. Ford. Komor Zoltán. Bp. 122 l. Athenaeum.

Egyéb könyvek.

- Bitter Illés: *Salse dicta*. Bp. 1925. 52 l. Magyar Jövő.
- Borbély István: *Jókai emlékezete*. Kolozsvár. 1925. 16 l.
- Budai Gergely: *Miért és hogyan tanulmányozzuk a Bibliát*. Bp. 1925. 50 l.
- Gajdács Gyula: *Bírálatok a zene és a pedagógia köréből*. Tótkomlós. 1925. 80 l.
- Gábor Géza: *A katolikus Sopron*. Sopron. 1925. 32 l.
- Hazádnak rendületlenül. I. Magyar Nemzeti Káté. II. Hazafias lírai költemények. Bp. 1925. 126 l. Magyar Középiskolai Tanárok Nemzeti Szövetsége.
- Karl János és Varga György: *Képek hazánkból*. Bp. 266 l. Franklin.
- Loisch János: *Rudolf Weber*. Bp. 1925. 126 l.
- Lósy-Schmidt Ede: *Beszámoló*. Bp. 1925. 16 l.
- Marton János: *A sárospataki főiskola Jókai ünnepélyének beszédei*. Sárospatak. 1925. 24 l.
- Milotay István: *Tíz esztendő*. 2. kiad. Bp. 1924. 368 l. Pallas.
- Murgács Kálmán *első nótáskönyve*. Bp. 1925. 24 l. Nádor.
- Pásztor Árpád: *Tolsztoj tragédiája*. Bp. 200 l. Athenaeum.
- Ravasz László: *Százados énekek*. Bp. 1925. 54 l. Studium.
- Révész Béla: *Beethoven miniatűrök*. Bp. É. n. 144 l. Athenaeum.
- A sárospataki ref. főiskola Apáczai Csere János-ünnepélyének beszédei. Sárospatak. 1925. 20 l.
- Vajda Gyula: *Evszázados Emlékeink*. Sopron. 22 l.
- Wagner-Radó: *Ahítat*. Vallásos énekek. Bp. 1925. 8 l.

Társasági ügyek.

Jegyzőkönyv a Magyar Irodalomtörténeti Társaságnak 1925. évi február hó 14-én tartott választmányi üléséről. — Elnök: Vizsota Gyula.

1. Alszeghy Zsolt titkár indítványozza, hogy a választmány a közgyűlésnek tiszteleti tagokul ajánlja: Négyesy László elnökünket és Badios Ferenc választmányi tagtársunkat. A választmány egyhangú lelkesedéssel elfogadja az indítványt.

2. A titkár jelenti, hogy Agner Lajos pénztáros lemondott. Indítványozza, hogy a választmány a közgyűlésen is szavazzon köszönetet Agner Lajosnak sok évi fáradtságáért. Helyébe pénztárosnak Oberle Józsefet ajánlja. Az indítványt a választmány egyhangúan elfogadja.

3. A titkár a választmány megharmadolására kiküldött bizottság nevében a következőket ajánlja választmányi tagokul a közgyűlésnek előterjesztésre: Régiak: Agner Lajos, Bajza József, Borbély István, Ferenczi Zoltán, Galamb Sándor, Gragger Róbert, Horváth János, Jakab Ödön, Kisparti János, Kürti Menyhért, Lengyel Miklós, Madzsar Imre, Morvay Győző, Papp Ferenc, Pekár Gyula, Radó Antal, Sajó Sándor, Solymossy Sándor, Vargha Damján, Vári Rezső, Zlinszky Aladár. Újak: Agárdi László, Hartmann János, Kocsis László, Korpás Ferenc, Kovács Dezső, Prónay Lajos, Rédey Tivadar, Teveli Mihály, Timár Kálmán. Az indítvány elfogadásra talál.

Jegyzőkönyv a Magyar Irodalomtörténeti Társaság 1925. évi február hó 14-én tartott rendes közgyűléséről. — Elnök: Vizota Gyula.

1. Vizota Gyula alelnök Jókai Mór emlékének szentelt beszéddel a nagy író születése századik évfordulóján tartott közgyűlést megnyitja.

2. Perényi József: Jókai, a drámaíró címmel tart felolvasást.

3. Alszeghy Zsolt titkári jelentését terjeszti elő.

4. Az elnök indítványára a közgyűlés hálás köszönetet szavaz a Magyar Tudományos Akadémiának és Budapest fővárosnak a Társaság iránt tanúsított jóindulatáért.

5. Az elnök a közgyűlésnek kiváló érdemeik elismeréséül Négyesy László elnököt és Badics Ferenc. vál. tagot tiszteleti tagokul ajánlja. A közgyűlés egyhangú lelkesedéssel fogadja az Elnök indítványát. Négyesy László és Badics Ferenc meghatottan hajolnak meg a közgyűlés akarata előtt s hálásan fogadják a megtisztelő kitüntetést.

6. Perényi József jelentést tesz a pénztár állapotáról a számvizsgáló bizottság nevében. A bizottság mindent a legnagyobb rendben talált s kéri a pénztárosnak a felmentvény megadását.

7. Az elnök meleg szavakkal adózik a pénztárosnak eddigi működéséért. A választmány nevében utódjául Oberle Józsefet ajánlja. A közgyűlés az előterjesztést elfogadja. Oberle József köszöni a megtisztelő bizalmat és igéri, hogy minden erejével iparkodik megfelelni.

8. Az elnök a választmány megharmadolására kiküldött bizottság nevében a választmánytól elfogadott tagokat ajánlja a közgyűlésnek megválasztásra. A közgyűlés egyhangúlag hozzájárul az előterjesztéshez.

TARTALOM.

Alszeghy Zsolt: Összefoglaló könyvszemle	3, 114, 180
Baros Gyula: Gróf Gvadányi József és az utókor.....	171
Pitroff Pál: Rátkay László.....	105
Tolnai Vilmos: Miért szűnt meg Kármán József Urániája?.....	175
Bírálatok	198
Folyóiratok szemléje	29, 132, 206
Figyelőcikkek	72, 146, 229
Társasági ügyek	102, 168, 265

Felelős szerkesztő és felelős kiadó: Pintér Jenő, Budapest, I., Attila-utca 1.
 Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest. — Szabó T. István.